

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AVOKATI I POPULLIT
Seksioni i Administratës

Adresa: Bulevardi "Zhan D'Ark" Nr.2
Tiranë, Shqipëri

Tel/Fax: +355 4 2380 300/315
E-mail: ap@avokatipopullit.gov.al
www.avokatipopullit.gov.al

Nr. *Je 3/Q1-2* Prot.
Nr. Dok. 201600007/2

Tiranë *11/01/2016*

Lënda : *Kthim përgjigje*

Drejtuar : Z. Dorian Matlija
Qendra "Res Publica"
Bulevardi "Gjergj Fishta", Nd.23, H3, Ap.44

Tiranë

I nderuar z. Matlija,

Në kuadër të bashkëpunimit të ngushtë që, institucioni i Avokatit të Popullit ka me shoqërinë civile dhe specifiku me qendrën që ju përfaqësoni, në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, veçojmë bashkëpunimin e frytshëm që kemi patur mbi trajtimin e situatës së largimit të komunitetit Rom/Egjiptian, në zonën e Liqenit Artificial (liqeni i thatë), Tiranë.

Në përgjigje të kërkesës suaj me nr.207/15 prot datë 29.12.2015, bashkangjitur do të gjeni një kopje të raportit të vecantë, për zhvendosjen e komunitetit Rom/Egjiptian, nga zona e Liqenit Artificial (liqeni i thatë), Tiranë, i cili është ende në proces draftimi, për t'u dërguar pas përfundimit në një kohë të afërt nga ana e Avokatit të Popullit, në Kuvendin e Shqipërisë.

Ky draft raport i veçantë, do t'ju dërgohet në formatin "hard copy", si dhe në adresën tuaj on-line, dorian.matlija@gmail.com.

Duke shpresuar në mirëkuptimin tuaj,

AVOKATI I POPULLIT

RAPORT I VEÇANTË

**(Zhvendosja e komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosur në
zonën e Liqenit Artificial, Tiranë)**

Tiranë ____/____/2015

Përmbajtja:

- 1. Hyrje.**
- 2. Parime ndërkombëtare për zhvendosjen me forcë.**
- 3. Rekomandimi drejtuar Bashkisë Tiranë për trajtimin e rastit të komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë.**
- 4. Zhvillime pas paraqitjes së rekomandimit të Avokatit të Popullit në terren. Ankesat e banorëve të komunitetit rom.**
- 5. Korrespondenca me institucione të tjera të përfshira në çështje.**
- 6. Situata pas zhvendosjes**
- 7. Konkluzione.**

1. Hyrje:

Romët janë një grup etnik unik, i njohur zyrtarisht si minoritet etno-gjuhësor, i vendosur në territoret shqiptare prej kohësh dhe që ja ka dalë mbanë të ruajë gjuhën dhe kulturën e tij. Gjatë periudhës së tranzicionit post-socialist, si rezultat i kolapsit dhe mbylljes së ndërmarrjeve shtetërore dhe për shkak të karakterit e të aftësive të tyre, si dhe niveleve të ulëta të arsimimit, pa përjashtuar këtu diskriminimin, Romët kanë kaluar nga një gjendje relativisht e mirë, në varfëri të skajshme. Ata mund të konsiderohen për momentin, grupi etnik më i varfër dhe më i mënjanuar në Shqipëri.

Sitet e njohura Rome në vend ndodhen në, Tiranë,¹ Lezhë, Mamurras, Fushë-Krujë, Nishtullë të Durrësit, Peqin, Rogozhinë, Peqin, Cërrik, Rapishta në Elbasan, Pogradec, Korçë Bilisht, Levan, fshati Rom në Fier, Grabian i Lushnjës, Kuçovë, Berat, etj. Ndërkohë duhet theksuar se ka dhe site të tjera të qëndrueshme, të krijuara së fundmi, pas viteve '90, ku përmendim sitet në Shkodër, Gjirokastrë, Delvinë, Beltojë, Ura e Drojës, Kukës, Peshkopi, Shupenzë të Peshkopisë, Milot, Ura e Dajlanit, Vriion të Sarandës, Kthesa e Ariut në Durrës, Fushë Alie, etj. Procesi i migrimit të brendshëm që po ndodh me Romët për shkak të kushteve ekonomike, po bën që vendbanimet e tyre të shtrihen në të gjithë Shqipërinë, duke ndryshuar hartën e vendndodhjeve të tyre.

Pavarësisht parashikimeve ligjore në fuqi, të gjithë jemi të vetëdijshëm, që ka shumë për të bërë, për të garantuar në praktikë, respektimin e të drejtave, integritimin dhe përfshirjen sociale, të këtij minoriteti. Sot jemi para momentit për të bërë një zgjedhje historike, ku barazia formale e garantuar në ligj, të mund të kthehet në një barazi reale thelbësore për këtë minoritet i cili, ashtu në qetësinë e tij të përditëshme, por shqetësuese për sytë e një shoqërie demokratike gjithëpërfshirëse, na kujton se pjesa tjetër mazhoritare e popullsisë, i ka lënë "të qetë", në përjashtimin dhe segregimin e tyre social.

Realiteti i përditshëm që shohim më sytë tanë na ka bërë të reflektojmë thellë dhe të kuptojmë se Romët sot janë një grup vulnerabël dhe në risk, sikurse edhe disa kategori të tjera sociale. Institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar prej kohësh problematikat e këtij minoriteti dhe në fakt, pyetja bazë që shtrohet sot nga eksperiencia jonë është nëse realisht Romët janë të përfshirë në sistemin tonë social? Dhe kur flas për këtë sistem kam parasysh, strehimin, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin e ndihmës ekonomike, apo edhe arsimimin, si problemet më kyçe, pa përjashtuar këtu punësimin, formimin profesional, kujdesin shëndetësor dhe çdo beneficë që sistemi ynë social, ua siguron qytetarëve të vet.

¹ Sitet e njohura në Tiranë ku janë vendosur komunitete të dallueshme Rome aktualisht janë siti Rom në zonën e Bregut të Lumit, dhe siti Rom në zonën e Shkozës. Për shkak të praktikave të zhvendosjes me force nga pronat publike apo edhe private në territorin e Bashkisë Tiranë, sot nuk janë më ekzistente sitet rome të zones së ish Stacionit të Trenit, të zonës në afërsi të "Pallatit me shigjeta", rruga e Kavajës, apo edhe të zonës së Liqenit Artificial.

Efektivisht mund të thuhet se, sistemi ynë social formalisht i pranon këta individë, por faktikisht i përjashton ata duke u kthyer, në një kështjellë të pakalueshme burokratike dhe sinonim të një refuzimi të pashpallur social.

Në këtë kuadër Avokatit i Popullit ka dërguar një sërë rekomandimesh, ku përmendim rekomandimet:

- Përfshirjen në programet e formimit profesional dhe punësimin e pjesëtarëve të minoritetit Rom
- Për regjistrimin e pjesëtarëve të minoritetit Rom në regjistrat e gjendjes civile dhe lehtësimin e procedurave të transferimit të të dhënave të gjendjes civile në njësitë vendore ku ata kanë vendbanimin e ri
- Marrjen e masave që do të ndikojnë në aksesin më të mirë në arsim të fëmijëve të minoritetit Rom në Shqipëri;
- Plotësimin e kushteve të përshtatshme për jetesë në ambientet e ish repartit ushtarak të ndodhur në Sharrë, Tiranë, ku pritej të strehoheshin disa familje të minoritetit Rom
- Marrjen e masave për të mundësuar regjistrimin e fëmijëve të minoritetit Rom, të vendosur pranë ish repartit ushtarak, Sharrë, Tiranë, në shkollat 9 vjeçare, pranë vendbanimit aktual të tyre
- Ndryshimin e Ligjit nr.9232/2004 "Për programet sociale për strehimin e banorëve në zonat urbane", i ndryshuar
- Ndryshimin e VKM-së nr.787/2005, "Për përcaktimin e kritereve, procedurave dhe të masës së ndihmës ekonomike"
- Marrjen e masave për përmirësimin e kushteve të jetesës së minoritetit etno gjuhësor Rom.
- Disa përmirësime në Ligjin nr.69 datë 21.06.2012 "Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë".
- Disa përmirësime në ligjin nr.10221 datë 4.02.2010 "Për mbrojtjen nga diskriminimi". Kemi sugjeruar parashikimin e masave për përmirësimin e kuadrit ligjor për mbrojtjen nga diskriminimi, konkretisht 10221/2010, duke përfshirë në këtë nen si shkaqe për diskriminim; kombësinë; qëllimin e shpallur për të diskriminuar; nxitjen për diskriminim dhe ndihmesën dhe inkurajimin e diskriminimit. *(Sipas raportit të ECRi për vitin 2010 dhe rekomandimit që ne si institucion kemi paraqitur për këtë qëllim që në muajin Prill 2013).*
- Plotësimin e kuadrit ligjor, për njohjen dhe mbrojtjen e minoriteteve në vendin tonë, në përputhje me përcaktimet e Konventës Kuadër të Këshillit të Europës "Për mbrojtjen e minoriteteve"
- Një grup rekomandimesh për trajtimin e çështjes së problemit të strehimit, për familjet Rome që preken nga ndërtimi i Unazës së Re, për qytetin e Tiranës.
- Dy rekomandime për eliminimin e situatës segreguese ndaj fëmijëve egjiptianë dhe rom, që mësojnë në shkollën 9 vjeçare, publike, "Naim Frashëri", Korçë, si dhe të fëmijëve rom, që mësojnë në shkollën vartëse "Avdyl Avdia", Moravë, Berat, me qëllim eliminimin e veçimit fizik të fëmijëve rom dhe egjiptianë, nga fëmijët jo rom dhe jo egjiptianë.

Veç këtyre rekomandimeve Avokat i Popullit ka paraqitur në Kuvend tre Raporte të Veçanta, lidhur me problematikat e minoritetit Rom në Shqipëri.

1. Raporti i veçantë dërguar Kuvendit mbi të drejtat e minoritetit Rom, sipas problematikave të konstatuara gjatë aktiviteti të Avokatit të Popullit, gjatë 6 muajve të parë të vitit 2012.
2. Raporti i veçantë dërguar Kuvendit të Shqipërisë në fillim të vitit 2014 mbi gjendjen e të drejtave të minoritetit Rom në vend, pas një inspektimi të të gjitha siteve kryesore të Romëve, në Shqipëri.
3. Raporti i veçantë dërguar Kuvendit të Shqipërisë në fillim të vitit 2015, mbi gjendjen e të drejtave kolektive të minoriteteve në Shqipëri, ku natyrshëm përfshihet edhe gjendja e të drejtave kolektive të minoritetit Rom.

Elementët më kryesorë në zgjidhjen e çështjeve me të cilat përballlet sot shoqëria shqiptare, përfshirë çështjet e minoritetit Rom, janë dialogu konstruktiv dhe i vazhdueshëm, si dhe bashkëpunimi ndërkulturor ndërmjet, institucioneve shtetërore, shoqërisë civile dhe qytetarëve, me qëllim që adresimi i problematikave dhe procesi i analizimit dhe zgjidhjes së tyre të jetë sa më gjithëpërfshirës dhe i gjithë pranuar. Përbushja e detyrimeve që Shqipëria ka në kuadër të respektimit të të drejtave të minoriteteve, veçanërisht ndaj minoritetit Rom, me qëllim që ky komunitet të jetojë me standardet e pjesës tjetër të popullsisë në vendin tonë, kërkon koordinim ndërinstitucional, me rëndësi thelbësore për mbrojtjen efektive të të drejtave të tij.

Problematikë shqetësuese mbetet çështja e zhvendosjes së komuniteteve romë (por edhe egjiptiane), nga vendqëndrimet e tyre të vendosura në prona publike apo edhe private, sikurse ka ndodhur edhe me komunitetin Rom/Egjiptian, të vendosur prej disa vitesh në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës.

Janë disa raste të evidentuara që lidhen me këtë problematikë nga ana e institucionit të Avokatit të Popullit, nga të cilat rasti më i fundit që lidhet me zhvendosjen e komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosur prej disa vitesh në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës, trajtohet në këtë raport të veçantë.

2. Parime ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave kundër zhvendosjes me forcë (lirimit me forcë të banesës).

E drejta për strehim u përmend së pari në një akt të rëndësishëm ndërkombëtar në vitin 1948, me afirmimin e saj në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut. Më pas, kjo e drejtë është riafirmuar në një sërë instrumentash të tjerë ndërkombëtarë si:

- Konventa e të Drejtave Ekonomike Sociale dhe Kulturore (ICESCR), ku u kërkohet vendeve anëtare të marrin të gjitha masat e nevojshme për të nxitur realizimin e së drejtës për strehim të përshtatshëm.
- Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit, kundër Grave (CEDAW).
- Konventa për të Drejtat e Fëmijëve (CRC).
- Konventa për Statusin e Refugjatit, ku parashikohen gjithashtu dispozita për të drejtën për strehim.

Në Komentin e Përgjithshëm nr.4, për të drejtën për një strehim të përshtatshëm, Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore, struktura e Kombeve të Bashkuara e krijuar për monitorimin e zbatimit të ICESCR, parashikon elementët përbërës të së drejtës

për strehim. Sipas CESC, e drejta për strehim nuk duhet barazuar me pasjen e një çatie mbi kokë, por ajo duhet parë si e drejtë për të jetuar diku në siguri, paqe dhe dinjitet. Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore thekson gjithashtu se, e drejta për strehim u duhet garantuar të gjithë personave, pavarësisht të ardhurave të tyre, dhe duhet zbatuar në një mënyrë të tillë që të përputhet me mundësitë e tyre. Ajo duhet të nënkuptojë për shembull se jo vetëm qiraja, por edhe kostot që lidhen me strehimin (si energjia dhe uji) duhen përcaktuar të tilla që, pjesa e mbetur e të ardhurave të personit të jetë e mjaftueshme për t'i përballuar nevojat e tjera bazike. Po sipas këtij Komiteti, e drejta për strehim është një e drejtë e shumëanëshme, e cila përbëhet nga shtatë aspekte të cilat duhen përmbushur në mënyrë që të zbatohet plotësisht kjo e drejtë. Këto aspekte janë:

- a) Siguria ligjore e posedimit/zotërimit;
- b) Mundësia (shërbimeve, materialeve, dhe infrastrukturës);
- c) Përballueshmëria
- d) Jetueshmëria
- e) Aksesshmëria
- f) Vendodhja, (e cila duhet të lejojë akses në tregun e punës, shëndetësi, arsim, kujdes për fëmijët, dhe lehtësira të tjera sociale) dhe,
- g) Përshtatshmëri kulturore.

Në këtë kuadër Komiteti ka vendosur se, detyrimet për shtetet anëtare janë të dyanshme. Së pari, shtetet duhet të miratojnë të gjitha masat e nevojshme ligjore, administrative, financiare, edukative, dhe sociale të cilat mundësojnë realizimin e të drejtës në strehim; së dyti disa detyrime janë menjëherë të detyrueshme ndaj shteteve, pavarësisht nivelit të tyre të zhvillimit; ato përfshijnë parashikimin dhe ndalimin e diskriminimit, hartimin e strategjive dhe monitorimin e nivelit të zbatimit të së drejtës për strehim. Me fjalë të tjera mugesat në fondet publike nuk mund të përdoren si shfajësim dhe justifikim për mos marrjen e asnjë mase për zbatimin e kësaj të drejte. Edhe vendet që përballen me vështirësi të mëdha financiare duhet të miratojnë programet e përshtatshme që janë eficientë në kosto për pjesën më vulnerabël të shoqërisë. Nëse një numri të konsiderueshëm individësh në një shtet u mohohet strehimi bazik, atëherë shteti në fjalë mund të konsiderohet se ka dështuar në plotësimin e detyrimeve në bazë të Konventës së të Drejtave Ekonomike Sociale dhe Kulturore.

Mbi këtë bazë vlerësimi, njihet si detyrim i shteteve fakti që, miratimi i çdo mase me efekt përkeqësues duhet justifikuar plotësisht. Kështu mohimi i individëve, apo ofrimi i strehimit nën kushtet e tyre, pa i ofruar strehim të paktën në të njëjtin nivel mund të konsiderohet si masë përkeqësuese. Një çështje tjetër lidhur me të drejtën për strehim është vënia e drejtësisë, domethënë nëse ajo mund të mbrohet përpara gjykatave.

Në çdo rast duhet theksuar se të gjitha këto parime reflektohen gjithashtu edhe në Rekomandimin e Komitetit të Këshillit të Evropës, Rec. (2005)4 "Për Përmirësimin e Kushteve të Strehimit të Romëve dhe Udhëtarëve në Europë".

-E drejta për strehim dhe mbrojtja nga lirimi me forcë i banesës Një nga komponentët e së drejtës për strehim të përshtatshëm, konkretisht siguria ligjore e posedimit, ka për qëllim mbrojtjen juridike të të gjithë personave kundër lirimit me forcë, një detyrim të cilin duhet ta zbatojnë shtetet anëtare menjëherë dhe pavarësisht gjendjes së tyre financiare.

pikëpamjen e shoqërisë lidhur me atë çka përbën një strehim/shtëpi, u duhet ofruar mbrojtje nga dëbimi me forcë.

-Parimet në praktikë. Masat operacionale lidhur me tre fazat e liritimit të banesës.

Duke bërë më të qarta detyrimet e shtetit në rastet e liritimit me forcë të banesave nga komuniteti dhe duke u mbështetur në Komentin e Përgjithshëm nr.7, të Komitetit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore, Raporteri Special i Kombeve të Bashkuara për strehimin ka publikuar një numër udhëzimesh të detajuara të cilat përmbledhin detyrimet e përgjithshme të shteteve lidhur me strehimin si edhe detyrimin e tyre përpara, gjatë dhe pas liritimit të banesës, të emërtuara, Parimet dhe Udhëzimet bazë të Kombeve të Bashkuara dhe *Udhëzimet për Lirimet bazuar mbi Zhvillimet dhe mbi Zhvendosjen.*

Këto udhëzime kanë për qëllim që të ofrojnë orientime të qarta për zyrtarët dhe politikëbërësit për masat që duhen marrë (legjislative, operacionale), të cilat garantojnë se lirimi i banesës është bërë në përputhje me të drejtën ndërkombëtare. Sipas këtyre parimeve dhe udhëzimeve që lidhen me masa të ndryshme, për faza të ndryshme të liritimit të banesës, personave të kërcënuar me, ose që kanë kaluar të gjitha fazat e liritimit të banesës, në të gjitha kohët u duhet garantuar mbrojtje e përshtatshme.

A. Përpara liritimit të banesës Sipas parimeve bazë të Kombeve të Bashkuara, lirimi i banesës duhet konsideruar si mjeti i fundit dhe pasi janë shqyrtuar të gjitha alternativat (siç është rregullimi i banesave) – me fjalë të tjera, barra i mbetet autoriteteve që të provojnë se dëbimi është i pashmangshëm, psh për qëllime të interesit publik/ shëndetit publik. Duhet zhvilluar konsultime të vazhdueshme ku të ftohen të marrin pjesë të gjithë personat e prekur ndërkohë që autoritetet duhet të nxisin pjesëmarrjen e grave. Për më tepër, me qëllim që konsultimet të jenë efektive, autoritetet duhet t'u ofrojnë atyre që preken të gjithë informacionin e nevojshëm, informacion si arsyet që lidhen me lirin e banesës, oraret e punës që do të kryhen, si edhe dhënien e kohës së nevojshme të atyre që preken dhe avokatëve të tyre për të dhënë alternativat, për të bërë komente/sugjerime, për planet e autoriteteve. Do të ishte ideale që rezultati i këtyre përpjekjeve të ishte përfundimi i një marrëveshjeje midis autoriteteve shtetërore dhe personat që do të lirojnë banesat, e cila rregullon të gjitha aspektet e liritimit të banesës dhe ofron alternativa për strehim. Nëse palët nuk janë gjendje që të arrijnë një marrëveshje të tillë atëherë atyre u duhet ofruar mbrojtje në institucione të tjera si tek gjykatat, apo tek zyra e Avokatit të Popullit.

Nëse lirimi i banesës është i pashmangshëm dhe nuk arrihet asnjë marrëveshje, atëherë vendimi që urdhëron lirin e banesës i duhet drejtuar të gjithë individëve të prekur, në një kohë të mjaftueshme përpara se të kryhet lirimi i banesës. Vendimi duhet të përmbajë arsyet e liritimit të banesës, detajet e plota për alternativat dhe kur nuk ofrohen alternativa, detajet e masave që do zbatojnë autoritetet me qëllim që të lehtësojnë efektet e liritimit të banesës. Vendimet lidhur me lirin e banesave duhet të jenë subjekt i kontrollit gjyqësor, dhe lirimi duhet të lejohet kur ka një çështje përpara gjykatës; personat e kërcënuar për lirin e banesës duhet të jenë në gjendje që të ankimojnë lirin e banesës në gjykatë dhe duhet tu ofrohet mbrojtje ligjore falas nëse nuk janë në gjendje të sigurojnë mbrojtje. Për më tepër personave që lirojnë banesën u

Me anë të Komentit të Përgjithshëm nr. 7 mbi të drejtën për një strehim të përshtatshëm; lirimi me forcë, Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore ofron udhëzime të qarta për dy çështje të lidhura me njëra tjetrën: *siguria ligjore e posedimit dhe lirimi me forcë*.

Komiteti e përkufizon **lirimin me forcë** si "lirim i përhershëm apo i përkohshëm kundër vullnetit të individit, familjes, komunitetit, të shtëpive dhe/ose i tokës të cilën ato kanë zënë, pa i ofruar dhe pa i siguruar mënyra ligjore dhe mënyra të tjera mbrojtjeje." Ndërsa vihet në dukje se dëbimi është në përgjithësi në kundërshtim me Konventën e të Drejtave Ekonomike Sociale dhe Kulturore, në të njëjtën kohë është bërë gjithashtu e ditur se, ato mund të justifikohen (psh në rastet e mospagimit të vazhdueshëm të qirasë kur vërtetohet se personi në fjalë ka të ardhura të mjaftueshme në dispozicion për të mbuluar kostot e qirasë), në rast se ato plotësojnë një numër kushtesh (si konsultimi paraprak me personin që do të dëbohet, njoftimi i përshtatshëm dhe i arsyeshëm për kohën se kur do të lirohet pasuria dhe ofrimi i mjeteve mbrojtëse për parandalimin e dëbimit ose për kompensimin). Këto kërkesa zbatohen në të njëjtën mënyrë si në rastet e dëbimeve të kryera nga autoritet shtetërore edhe dëbimet e kryera nga privatët. Lirimet e banesave nuk duhet ta kthejnë personin në të pastrehë dhe nuk duhet ta bëjnë atë vulnerabël ndaj shkeljeve të tjera të të drejtave të njeriut. Gjithashtu, ato nuk duhen bërë në kohë të keqe ose gjatë natës.

Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore shpreh shqetësimin e tij se, lirimi me forcë shoqërohet zakonisht nga akte dhune (ndonjëherë lirimi ndodh gjatë dhunës ndër-etnike) dhe gratë, fëmijët dhe minoritetet janë veçanërisht vulnerabël. Kjo nënkupton që autoritetet duhet të konsultohen me ata që preken përpara se të bëhet nxjerrja e tyre, si edhe t'u ofrojnë atyre asistencë ligjore falas ose t'u ofrojnë vende alternative (në rastin e romëve nomadë), apo strehim. Një keqkuptim i zakonshëm është se mbrojtja nga lirimi me forcë zbatohet vetëm për ndërtesat e përshtatshme që shërbejnë si shtëpi, të cilat janë ndërtuar në përputhje me kriteret e ndërtimit dhe strehimit.

Siç ka theksuar vazhdimisht Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, çështja se nëse disa ndërtime mund të klasifikohen si "shtëpi" është një çështje fakti dhe nuk varet nga ligjshmëria e posedimit, sipas së drejtës së brendshme.² Nga ana tjetër, Komenti i Përgjithshëm nr. 4, i Komitetit të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike Sociale dhe Kulturore, orienton shtetet që të garantojnë posedimin e të gjitha formave dhe me një numër në rritje të vendimeve të dhëna nga gjykata ndërkombëtare dhe organet "quasi" gjyqësore, konfirmon se të gjitha format e strehimit, pavarësisht se ato përkojnë apo jo me

² Në çështjen *Connors v. GB*, aplikanti, (rom), ishte nxjerrë nga një kamping lokal i ofruar për udhëtarë, i mbajtur nga bashkia dhe në të cilën ai dhe familja e tij kishin qendruar për shumë vite dhe në bazë të një procedure të përmbledhur dëbimi, e cila nuk kërkonte as marrjen e një vendimi gjyqësor për të autorizuar dëbimin. Lirimi i sendit ishte i menjëhershëm dhe nuk mund të ankimohej në gjykatë. Duke vënë në dukje se karvani ishte shtëpia e aplikantit dhe ai dhe familja e tij nuk kishin gëzuar asnjë formë posedimi dhe as nuk ishin lejuar nga e drejta e brendshme për ankimimin e dëbimit, Gjykata Evropiane vendosi se lirimi i sendit nga aplikanti nuk u ndoq nga mbrojtja e një procesi të rregullt dhe për pasojë shteti ishte në shkelje të nenit 8 të Konventës. Aplikimi nr. 66746/01, vendimi i 27 Maj 2004. 25 Shih në http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/Guidelines_en.pdf 26 Ibid, paragrafët 17, 22.

duhet dhënë kohë e mjaftueshme që ndër të tjera të bëjnë një inventar të posedimeve të tyre në mënyrë që të vlerësojnë vlerën e pronës në rast humbjeje/dëmtimi. Në parim ofrimi thjesht i kompensimit të viktimës që detyrohet të lirojë banesën nuk konsiderohet i mjaftueshëm në rast se nuk shoqërohet me ofrimin e alternative të strehimit. Ata që dëbohen duhen kompensuar edhe për humbjet, shpëtimin dhe transportimin e sendeve të tyre, pavarësisht nëse ishin mbajtës, apo jo të së drejtës së pronësisë; edhe pronarët e pronave informale kanë të drejtën e kompensimit. Është detyrim që lirimi i banesës të mos i kthejë individët në të pastrehë, vulnerabël ndaj shkeljes së të drejtave të tyre të tjera (psh. e drejta për ushqim). Strehimi alternativ duhet t'u ofrohet menjëherë pas lirit të banesës dhe duhet të ndodhet sa më afër që të jetë e mundur vendit të banesës fillestare/mjeteve të jetesës së personit të larguar. Për më tepër, ofrimi i strehimit alternativ duhet të përmbushë kriteret e parashikuara në Komentin e Përgjithshëm nr.4, referuar më sipër, konkretisht sa i përket aksesit, përshtatshmërisë, jetueshmërisë, sigurimit të posedimit, kulturës së përshtatshme, si edhe përshtatshmërisë së vendndodhjes dhe aksesit tek shërbimet thelbësore.

Sipas Kartës sociale të të Drejtave, e rishikuar, shtetet duhet të marrin të gjitha masat e nevojshme që të garantojnë se grupeve vulnerabël si Romëve/udhëtarëve u duhen ofruar mundësi të përshtatshme për të rregulluar strehimin e tyre dhe mos marrja në konsideratë e nivelit të tyre të mohimit përgjatë viteve ku hartohen kërkesat e nevojshme për rregullimin e strehimit mund të çojë në diskriminim të tërthortë. Kjo është e rëndësishme jo vetëm për t'u dhënë strehim atyre, por edhe për t'i ofruar sigurinë ligjore shtesë, për sa kohë që shtëpitë e paligjshme janë më shumë subjekt i prishjeve. Kështu, Karta thekson se, prishja e shtëpive të paligjshme dhe krijimi i qytetit të barakave mund të jetë rezultat i mungesës së politikave efektive të strehimit. Për pasojë është e papranueshme, për mos thënë e padrejtë, që të penalizosh ata njerëz që nuk kanë asnjë mbështetje nga shteti dhe që janë munduar të rregullojnë problemet e tyre të strehimit me të gjitha mënyrat që ato munden duke ushtruar të drejtën e "vetë-ndihmës". Gjithmonë sipas Kartës: "...një person ose një grup personash që nuk mund të përfitojnë efektivisht nga e drejta parashikuar në legjislacion, detyrohet që të adoptojë sjellje të papërshtatshme me qëllim që të plotësojnë nevojat e tij më të domosdoshme. Megjithatë kjo rrethanë nuk mund të justifikojë asnjë sanksion apo masë kundër këtyre personave, dhe as nuk mund të mbahet për t'i ndaluar ata nga përfitimi i të drejtave. Megjithatë kjo rrethanë nuk mund të përdoret për të justifikuar sanksionet ndaj këtyre personave, dhe as nuk mund të përdoret për mohimin e vazhdueshëm të përfitimit nga të drejtat e tyre".³

Një çështje e rëndësishme që lidhet me jetën familjare, por me një element të fortë strehimi që thekson nevojën që autoritet të ndihmojnë ata që jetojnë në kushte strehimi të pasigurta të kapërcejnë problemin e tyre, përkundrajt thjesht penalizimit të tyre është ajo e, *Wallová dhe Walla v. the Czech Republic* (jo një çështje që lidhet me romët/udhëtarët). Gjykata në këtë rast ishte kritike me autoritet sociale që e morën në kujdestari fëmijën e aplikuesit, dhe i vendosën ata në një institucion me arsye të thjeshtë se situata e tyre e strehimit ishte problematike –një problem i ndeshur nga shumë Rom, në Republikën Çeke.

³ Ankimi Kolektiv Nr. 31/2005, *Qendra Evropiane e të drejtave të Romëve v. Bullgarisë*, Vendim themeli, miratuar më 18 tetor 2006, shih në http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC31Merits_en.pdf, paragrafi 53.

Gjykata vërejti se autoritetet duhet të kishin ndihmuar aplikantin që të zgjidhte problemin e strehimit (psh. duke i ofruar atij strehim të përshtatshëm ose duke e ndihmuar që të kishin akses në përftime të tjera të strehimit), por ai më shumë sesa u mbështet, u ballafaqua me një masë të tillë drastike. Duke iu kthyer çështjes së mbrojtjes kundër vendimit të autoritetit që detyron lirim të banesës, si Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut dhe Komiteti i të Drejtave të Njeriut të Kombeve të Bashkuara kanë theksuar nevojën për mbrojtje të brendshme, të vazhdueshme, efektive, ndaj atyre që kërcënohen nga lrimi, mbrojtje e cila duhet thjesht të konsistojë në sigurimin se a janë ndjekur procedurat e brendshme ligjore dhe se do të shqyrtohet dhe rishikohet përmbatja e secilës prej tyre. Kështu në dy rastet e nxjerrjes së romëve të sjella kundër Bullgarisë, *Yordanova dhe të tjerë v. Bullgarisë*⁴ dhe *Liliana Assenova Naidenova et al v. Bulgaria*,⁵ respektivisht përpara Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut dhe Komitetit të të Drejtave të Njeriut të Kombeve të Bashkuara, të dy këto institucione arritën në të njëjtat përfundime.

Të dyja janë raste që thyen akullin në kuptimin që janë rastet e para kur një gjykatë ndërkombëtare nxjerr vendime të ndërmjetme të cilat u kërkojnë autoriteteve që të mos vazhdojnë largimin e komunitetit të romëve deri në shqyrtimin e çështjes së tyre – në të vertetë Komiteti i të Drejtave të Njeriut nxorri një vendim të dytë të ndërmjetëm, i cili u kërkonte autoriteteve që të rilidhnin ujin në shtëpitë e tyre, të cilën autoritet e kishin ndaluar me qëllim që ti kërcënonin dhe detyronin romët që të lironin shtëpinë. Këto vendime jepen vetëm në raste të veçanta, vetëm atëherë ku dëmi i shkaktuar personave është i parekuperueshëm. Me fjalë të tjera të dyja organet konsideruan se nëse do të ndodhte lrimi atëherë ai do të kishte pasoja të rënda dhe të dëmshme për jetën e aplikuesve.

Në vendimin e tyre përfundimtar asnjë nga palët nuk e vuri në diskutim faktin se, Romët në fjalë ishin vendosur në mënyrë të paligjshme në tokën publike dhe për pasojë, në parim, largimi i tyre nuk ishte i pajustificuar apo në kundërshtim me ligjin e brendshëm. Për më tepër, Gjykata Evropiane ishte kritike për argumentin e parashtuar se largimi ishte i nevojshëm bazuar në mbrojtjen e shëndetit public, si edhe për mbrojtjen e jetës dhe shëndetit të vetë Romëve. Duke pranuar se Romët jetonin në kushte jo higjienike dhe shëndeti i tyre duhej marrë në konsideratë, zgjidhja e ofruar nga autoritetet (pra largimi i tyre) nuk adresonte në mënyrë të përshtatshme këto çështje, – arsye të mjaftueshme për ta bërë problemin edhe më emergjent.

Të dy autoritet konsideruan të rëndësishme mungesën e ofrimit të çdo forme alternative të strehimit për Romët dhe familjet e tyre gjatë kohës që u lejua dëbimi dhe faktin që autoritet kishin lejuar Romët të jetonin atje për shumë vite dhe nuk mund ti urdhëronin papritur që të largoheshin dhe të ndërprisnin jetën e tyre familjare dhe komunitare, që kishin zhvilluar gjatë viteve.

Për më tepër të dy strukturat theksuan mungesën e mbrojtjes gjyqësore që mund t'i lejonte aplikantëve të ngrinin këto çështje në gjykatat e brendshme dhe vendosi se, shteti nuk arriti që t'u ofronte aplikantëve alternativë strehim përpara se t'u kërkonte atyre që të lironin pronën, ose nuk duhet të kishte proceduar me largimin e tyre.

⁴ Appl. nr. 23848/04, vendimi i 21 Nëntor 2006.

⁵ Appl. nr. 25446/06, vendimi i 24 Prill 2012.

Së fundmi, një argument i parashtruar nga autoritetet shtetërore lidhej me mungesën e çdo lloj kompensimi për pronarët e paligjshëm, pasi shtëpitë e tyre ishin ndërtuar pa leje. Gjykata Evropiane e kapi me shpejtësi këtë argument duke sqaruar se edhe pse i vendosuri, për shembull, në një pronë publike, nuk mund të lejohet gjithmonë të pretendojë pronësinë mbi tokën, ai/ajo mund të pretendojë gjithmonë se shtëpia që ai /ajo ka ndërtuar pa leje krijon një posedim të veçantë mbi tokën mbi të cilën ka ndërtuar dhe në rast humbjeje të saj mund të kompensohet. Duke vendosur kështu, Gjykata e vendosi theksin në dy parametrat e mëposhtëm: së pari, prishja e shtëpive pa leje ishte një problem i njohur në Bullgari dhe se, shtetet në mënyrë të vazhdueshme nxirrin ligje për të rregulluar ato, me fjalë të tjera, ndërtimet pa leje përbënin një problem strukturor që ishte të paktën i toleruar nga shteti për të mos thënë tashmë i inkurajuar nga shteti. Së dyti, në rastin e aplikantit autoritetet jo vetëm që ishin në dijeni të faktit që shtëpia e tij ishte ndërtuar pa leje por e kishin lejuar atë që të lidhej me shërbimet publike utilitare.

B. Gjatë lirimit të banesës Në rastet kur lrimi i banesës është i pashmangshëm, përvec sa më sipër, autoritetet duhet marrin një numër masash me qëllim që të garantojnë se lrimi është kryer në përputhje me të drejtën ndërkombëtare.

Për pasojë lrimi i banesës nuk duhet të bëhet kur është mot i keq, gjatë festimeve fetare, përpara zgjedhjeve, përpara, ose gjatë provimeve të shkollës, gjatë natës, ose kur banuesit nuk ndodhen aty. Zyrtarët shtetërorë të identifikuar qartë duhet të marrin pjesë ndërkohë që, i duhet dhënë akses mediave dhe vëzhguesve të pavarur. Personave që do të lirojnë banesën iu duhet dhënë kohë e mjaftueshme për të mbledhur sendet personale dhe ato nuk duhen detyruar që të dëmtojnë shtëpinë, megjithëse mund të lejohen ta bëjnë këtë nëse ata vetë e kërkojnë (me qëllim që të shpëtojnë materialet e ndërtimit). Autoritetet duhet të mbrojnë gjithashtu çdo lloj prone të lënë mbrapa, dhe të sigurojnë që ajo nuk do të merret forcërisht apo prishet dhe të marrin masa që të mbrojnë mirëqenien e grupeve të pambrojtura siç janë gratë dhe fëmijët.

Së fundmi, çdo përdorim force nga autoritetet duhet të jetë plotësisht në përputhje me standardet përkatëse ndërkombëtare të lidhura me përdorimin e forcës. Në çdo rast, natyra dhe shtrirja e masave administrative dhe operacionale që do të merren do të varet nga rrethanat dhe faktet.

C. Pas lirimit të banesës Lrimi i banesës i pashoqëruar me ofrimin e alternativave të strehimit mund të konsiderohet në përputhje me të drejtën ndërkombëtare vetëm në raste shumë përjashtimore.

Në çdo rrethanë tjetër, autoritetet duhet të sigurojnë se ato që janë nxjerrë jashtë, kanë akses ndër të tjera në strehime dhe shtëpi, si edhe në shërbimet shëndetësore dhe të edukimit, dhe lrimi me forcë nuk duhet të kthejë ata në të pastrehë. Për më tepër autoritetet nuk duhet të injorojnë asnjëherë aspektin gjinor dhe duhet gjithmonë të përpiqen që të nxisin pjesëmarrjen e grave në të gjitha procedurat e nevojshme. Një vëmendje e veçantë i duhet kushtuar mirëqenies së grave dhe fëmijëve.

Strehimi alternativ duhet të plotësojë të gjitha kriteret e Komentit të Përgjithshëm nr.4, ndër të tjera lidhur me aksesin dhe jetueshmërinë. Autoritetet duhet që të monitorojnë dhe ndjekin kushtet sociale dhe shëndetësore të atyre që shpërngulen (veçanërisht në rastet e shpërnguljes së të gjithë komunitetit) dhe të nxisin marrëdhëniet e mira me komunitetin e ri

pritës. Jurisprudenca e gjerë sugjeron se viktimat e lirit të banimit mund të kenë të drejtë kur refuzojnë ofrimin e një alternative të strehimit nëse ky strehim nuk përmbush kriteret bazë dhe për pasojë nxjerrja nga banesa mundet që përsëri të quhet e jashtëligjshme. Kështu në rastin *Kopnin and Others v. Russia*, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut kishte parashikuar se aplikanti kishte të drejtë kur nuk kishte pranuar një apartament alternativ që i ishte ofruar atij dhe që ishte i pajetueshëm. Në një çështje tjetër *Winterstein and Others v. France*, që lidhet lirin e banesës nga *Gens du Voyage* (Travellers), Gjykata Evropiane e vuri theksin tek fakti që edhe pse me vonesë, autoritetet kryen një studim social dhe urban me qëllim që të evidentonin nevojat e disa aplikantëve, të cilët pas përfundimit të studimit ishin pajisur me banesa sociale. Megjithatë Gjykata Evropiane gjeti shkelje të nenit 8 në lidhje me ato familje franceze Udhëtare të cilat kërkuan zhvendosje në pronat e familjes, duke arritur në përfundimin se autoritetet nuk kishin arritur që t'u ofronin strehim të përshtatshëm kulturalisht konform mënyrës së tyre të jetesës. Siç u theksua më sipër, përshtatshmëria kulturore është një tjetër element i së drejtës për strehim që shteti duhet marrë në konsideratë kur hartohen politikatat e strehimit.

3. Rekomandimi drejtuar Bashkisë Tiranë dhe deklarata për median e datës 8.10.2015, për trajtimin e rastit të komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë.

Bazuar në informacionin e marrë nga artikuj të botuar në median e shkruar, por edhe nga kronika të transmetuara në median audio vizive, institucioni i Avokatit të Popullit është vënë në dijeni të zhvillimeve që lidheshin me ndërhyrjen që parashikohej të ndërmerrej nga ana e Bashkisë Tiranë, për zhvendosjen e familjeve të komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosura prej disa vitesh në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës.

Më konkretisht, në datën 2.10.2015, në website "Shqiptarja.com" është publikuar një rubrikë me titullin "Bashkia e Tiranës plan veprimi për të zhvendosur romët tek Liqeni". Sipas kësaj rubrike të shoqëruar edhe me fotot e barakave të familjeve rome/egjiptiane që jetonin në këtë zonë, Bashkia Tiranë ishte angazhuar me stafin përkatës për zhvendosjen e këtyre familjeve, duke iu dhënë atyre 10 ditë kohë, pasi kjo sipërfaqe është pronë publike.

Po sipas rubrikës, Bashkia Tiranë ka konstatuar se, problematikat e vendqëndrimit abuziv dhe të paligjshëm të familjeve Rome janë të shumta, ndaj edhe ka vendosur që t'i largojë ato.

Në këto rrethana, Avokatit të Popullit në përputhje me paragrafin e tretë, të nenit 13, të ligjit nr. 8454 datë 04.02.1999 "Për Avokatin e Popullit", i ndryshuar, ka filluar shqyrtimin me inisiativë të kësaj çështjeje.

Për shkak të emergjencës që paraqiste trajtimi i kësaj çështjeje, kemi kërkuar paraprakisht shpjegime nga ana e Bashkisë Tiranë, lidhur masat që ishin marrë nga ky institucion për zgjidhjen e kësaj çështjeje. Paraprakisht kemi kërkuar të vihemi në dijeni të faktit nëse Bashkia Tiranë kishte kryer një studim paraprak të gjendjes së këtyre familjeve, përbërjes së tyre, mundësive financiare dhe trajtimit të mundshëm me strehim. Gjithashtu, kemi kërkuar informacion edhe mbi mënyrën se si ishte menduar dhe se, si do të zgjidhej problemi i strehimit të këtyre familjeve nga ana e Bashkisë Tiranë, duke na vënë në dispozicion një

kopje të njoftimit zyrtar që iu ishte komunikuar familjeve të sipërcituara, për largimin nga territori ku ato banonin, brenda afatit të shpallur 10 ditor.

Paralelisht, nga ana e përfaqësuesve të institucionit janë marrë kontakte në terren me familjet Rome/Egjiptiane, të vendosura në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës, si dhe me organizata joqeveritare, apo me aktivistë Romë, që ushtrojnë aktivitet në kuadër të mbrojtjes së të drejtave të minoritetit Rom dhe komunitetit Egjiptian në Shqipëri.

Nga të dhënat paraprake të marra në terren na ka rezultuar se, ishin rreth 50 familje Rome/Egjiptiane të vendosura në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës, që banonin afërsisht në po të njëjtin numër barakash. Ky komunitet përbëhej nga rreth 200 individë, mes të cilëve gra, fëmijë, pleq, të cilët kishin një periudhë prej rreth 5 vitesh që banonin në barakat që kishin ndërtuar vetë. Pavarësisht njoftimit që kishkte dalë në media nga ana e Bashkisë Tiranë për zhvendosjen e tyre, banorët e këtij komuniteti na janë shprehur se nuk kanë patur asnjëherë njoftim zyrtar mbi këtë zhvillim të papritur për ta. Sipas tyre kontakti direkt i përfaqësuesve të Bashkisë Tiranë, me banorët e komunitetit kishte filluar vetëm ditën e dielë, datë 04.10.2015 kur edhe ata kishin shkuar në këtë zonë dhe kishin filluar të merrnin të dhëna për familjet që ishin vendosur aty. Sipas deklarimeve të vetë komunitetit familjet e vendosura në këtë zonë ishin të ardhur kryesisht nga qytetet e Elbasanit, Beratit, por kishte edhe familje të cilat ishin vendosur aty pas shpërnguljes me forcë të ndodhur para disa vitesh nga zona e ish Stacionit të Trenit në Tiranë, apo edhe nga zona e "Pallatit me shigjeta", në rrugën e Kavajës, në Tiranë.

Zhvendosja e tyre nga qytetet e tjera të vendit, apo të zonave të tjera të Tiranës sipas tyre kishte ndodhur për shkak të pamundësisë për të siguruar të ardhura të mjaftueshme dhe të një jetese më të mirë për këto familje. Aktiviteti kryesor me të cilin merreshin pjestarët e tyre të angazhuar me punë ishte mbledhja e bidonave plastikë, apo e kanaçeve në vendet e hedhjes së mbeturinave, për t'i shitur më pas në pikat përkatëse të grumbullimit të tyre.

Për shkak të shpejtësisë së ndodhjes së ngjarjeve dhe trajtimit faktik që Bashkia Tiranë po i bënte kësaj çështjeje,⁶ nga ana e Avokatit të Popullit u konsiderua e nevojshme një ndërhyrje e domosdoshme dhe urgjente me anë të një rekomandimi drejtuar Bashkisë Tiranë.

Paraprakisht evidentojmë faktin se, pavarësisht përpjekjeve tona institucionale për sqarimin e kësaj gjendjeje dhe marrjes së një informacioni të nevojshëm nga ana e Bashkisë Tiranë, për trajtimin e saj, nuk kemi patur një përgjigje zyrtare dhe nuk na është vënë në dispozicion asnjë dokument zyrtar nga Bashkia e Tiranës, deri në momentin e dërgimit të këtij rekomandimi.

Për të kuptuar gjendjen e krijuar, kemi referuar në këtë rekomandim, pikërisht ato parime dhe standarde ndërkombëtare mbi bazën e të cilave duhej të trajtohej kjo çështje në vazhdim.

Sipas rekomandimeve të OKB-së dhe interpretimeve të dhëna në jursiprudencën e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, shteti ka detyrim të menjëhershëm dhe të vazhdueshëm për të siguruar që të gjithë personat të kenë siguri në zotërim të banesës, pavarësisht disponimit të titullit të pronësisë. Pra, shteti duhet të garantojë mbrojtje ligjore kundër dëbimeve të detyruara,

⁶ Në datë 07.10.2015, në shkelje të të gjitha parimeve dhe standardeve ndërkombëtare të trajtimit të rasteve të dëbimit me forcë, u ushtrua presion për zhvendosjen e këtyre familjeve, nëpërmjet prezencës së një numri të madh punonjësish të Policisë Bashkiake, Tiranë, në zonën ku ndodhet ky komunitet.

ngacmimeve dhe kërcënimeve të tjera dhe të ofrojë një bazë për realizimin progresiv të të gjitha aspekteve të së drejtës për strehim të përshtatshëm.

Janë disa parimet themelore që duhet të reflektohen në masat e domosdoshme që ndërmerren në proceset (procedurat) e dëbimit me forcë dhe më konkretisht:

- mosdiskriminimi para ligjit,
- detyrimi i përmbushjes progresive të detyrimit për strehim nga ana e shtetit, duke përdorur burimet maksimale në dispozicion, përpara se të kryhet dëbimi dhe prishja e banesës,
- kërkimi dhe pranimi i ndihmës ndërkombëtare dhe bashkëpunimi me organizma ndërkombëtarë ose OJF,
- dhënia e prioritetit individëve më të rrezikuar dhe më të marginalizuar,
- krijimi i aksesit të plotë dhe në kohë të përshtatshme për informacion,
- pjesëmarrja efektive e komunitetit në bisedime dhe në proceset vendimmarrëse,
- llogaridhënia e autoriteteve përgjegjëse.

Në Komentin e tij të Përgjithshëm nr. 4, për të drejtën për një strehim të përshtatshëm, Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, përcakton se e drejta për strehim nuk duhet të barazohet me pasjen e një çatie mbi kokë, por ajo duhet pare si një e drejtë për të jetuar diku në siguri, paqe dhe dinjitet. Në vazhdim ky Komitet ka përcaktuar se e drejta për strehim është një e drejtë e shumëanshme, që përbëhet nga shtatë aspekte, të cilat duhen përmbushur në mënyrë që të zbatohet plotësisht:

1. Siguria ligjore e posedimit/zotërimit,
2. Mundësia (shërbimeve, materialeve, dhe infrastrukturës),
3. Përballueshmëria,
4. Jetueshmëria,
5. Aksesueshmëria
6. Vendndodhja (e cila duhet të lejojë akses në tregun e punës, shëndetësi, arsim, kujdes për fëmijët dhe lehtësira të tjera sociale),
7. Përshtatshmëri kulturore.

Në çdo rast duhet theksuar se të gjitha parimet e parashikuara në këtë fushë, janë të reflektuara gjithashtu edhe në Rekomandimin e Komitetit të Këshillit të Europës, Rec (2005) 4, "Për përmirësimin e kushteve të strehimit të Romëve dhe Udhëtarëve në Europë".⁷

Bazuar në këto akte të rëndësishme ndërkombëtare dhe në Komentin e Përgjithshëm nr.7 të Komitetit, Raporteri Special i Kombeve të Bashkuara për strehimin ka publikuar një numër udhëzimesh të detajuara, të njohura si Parimet dhe Udhëzimet bazë të Kombeve të Bashkuara dhe *Udhëzimet për lirimet bazuar mbi Zhvillimet dhe mbi Zhvendosjen*. Këto parime dhe udhëzime bëjnë më të qarta detyrimet e shtetit në rastet e lirimit me forcë të banesave.

Masat që jepen në këto parime dhe udhëzime kanë si qëllim që të ofrojnë orientime të qarta për zyrtarët dhe politikëbërësit për procedurat dhe masat që duhen marrë, për të dhënë sigurinë se lirimi i banesës është bërë në përputhje me të drejtën ndërkombëtare. Sipas tyre, lirimi i banesës në kushtet e dëbimit me forcë kalon në tre faza, si vijon:

⁷ Website: wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=825545

- a) **Përpara lirimit të banesës:** Bazuar në parimet bazë të Kombeve të Bashkuara, lirimi i banesës duhet të konsiderohet si mjete i fundit dhe pasi janë shqyrtuar të gjitha alternativat. Pra autoritetet publike, kanë barrën për të provuar se, dëbimi është i pashmangshëm për interesa publike. Duhet zhvilluar konsultime të vazhdueshme ku të ftohen të marrin pjesë të gjithë personat e prekur, ndërkohë që autoritetet nxisin pjesëmarrjen e grave. Me qëllim që konsultimet të jenë efektive, autoritetet duhet t'u ofrojnë atyre që preken të gjithë informacionin e nevojshëm, që lidhet me arsyet për lirimin e banesës, oraret e punës që do të kryhet, si dhe dhënien e kohës së nevojshme atyre që preken dhe avokatëve të tyre për të dhënë alternativat, komentet, sugjerimet, për planet e autoriteteve. Rezultati më ideal i këtyre përpjekjeve do të ishte përfundimi i një marrëveshjeje mes autoriteteve shtetërore dhe personave që do të lirtojnë banesën, ku rregullohen të gjitha aspektet e lirimit të banesës dhe ofrohen alternativa për strehim.

Shtetet duhet të marrin të gjitha masat e nevojshme që të garantojnë se grupeve vulnerable si Romëve/Udhëtarëve u duhet ofruar mundësi të përshtatshme për të rregulluar strehimin e tyre dhe mosmarrja në konsideratë e nivelit të tyre të mohimit përgjatë viteve ku hartohen kërkesat e nevojshme për rregullimin e strehimit, mund të çojë në diksriminim të tërthortë.

Kjo është e rëndësishme jo vetëm për t'ju dhënë strehim atyre, por edhe për t'i ofruar sigurinë ligjore shtesë, për sa kohë që shtëpitë e paligjshme janë më shumë subjekt i prishjeve.⁸

Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, thekson se prishja e shtëpive të paligjshme dhe krijimi i qytetit të barakave mund të jetë rezultat i mungesës së politikave efektive të strehimit. Për pasojë është e papranueshme, për të mos thënë e padrejtë, që të penalizosh ata njerëz që nuk kanë asnjë mbështetje nga shteti dhe që janë munduar të rregullojnë problemet e tyre të strehimit me të gjitha mënyrat që ata mundën, duke ushtruar të drejtën e "vetë-ndihmës".

Edhe Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut në jurisprudencën e saj njeh gjykime të tilla si: Yordanova dhe të tjerë kundër Bullgarisë, apo Liliana Assenova Naidenova dhe të tjerë kundër Bullgarisë, ku theksohet se shkelje e të drejtave të njeriut konsiderohet në këto raste mungesa e ofrimit të çdo forme alternative të strehimit për Romët dhe familjet e tyre gjatë kohës që u lejua dëbimi, si dhe për faktin se autoritetet kishin lejuar Romët të jetonin atje për shumë vite dhe nuk mund t'i urdhëronin papritur që të largoheshin dhe të ndërprisnin jetën e tyre familjare dhe komunitare që kishin zhvilluar gjatë viteve.

- b) **Gjatë lirimit të banesës:** Theksohet se kjo ndodh kur lirimi i banesës është i pashmangshëm dhe ai nuk mund të kryhet kur është mot i keq, gjatë festimeve zyrtare, gjatë natës, ose kur banuesit nuk ndodhen aty. Përdorimi i forcës duhet të ndodhë plotësisht në përputhje me parimet bazë të Kombeve të Bashkuara, për përdorimin e forcës.

- c) **Pas lirimit të banesës:** Lirimi i banesës i pashoqëruar me ofrimin e alternativave të strehimit mund të konsiderohet në përputhje me të

⁸ Ankim kolektiv nr.31/2005, Qendra Evropiane e të Drejtave të Romëve kundër Bullgarisë, vendim themeli miratuar në 18 Tetor 2006.

drejtën ndërkombëtare vetëm në raste shumë përjashtimore. Në çdo rrethanë tjetër, autoritetet duhet të sigurojnë se ato që janë nxjerrë jashtë, kanë akses ndër të tjera në strehime dhe shtëpi, si dhe në shërbimet shëndetësore, ato të edukimit etj, dhe se lirimi me forcë nuk duhet t'i kthejë ata në të pastrehë. Për më tepër, autoritetet nuk duhet të injorojnë asnjëherë aspektin gjinor dhe duhet gjithmonë të përpiqen që të nxisin pjesëmarrjen e grave në të gjitha procedurat e nevojshme. Një vëmendje e veçantë i duhet kushtuar mirëqënies së grave dhe fëmijëve. Autoritetet duhet të monitorojnë dhe ndjekin kushtet sociale dhe shëndetësore të atyre që shpërngulen, veçanërisht në rastet e shpërnguljes së të gjithë komunitetit.

Por çfarë ka ndodhur realisht me situatën e krijuar për zhvendosjen e familjeve të komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosura prej disa vitesh në zonën pranë Liqenit Artificial, të Tiranës?

Avokati i Popullit, në rekomandimin e tij ka konstatuar se:

1. Zhvendosja e komunitetit rom/egjiptian, po kryhej pa patur një akt zyrtar administrativ bazë, produkt i një procedimi normal administrativ për organet e administratës publike, ku përfshihej edhe Bashkia Tiranë. Kjo mungesë shprehjeje e vullnetit të Bashkisë Tiranë, përmes aktit administrativ përkatës krijonte probleme serioze me shkeljen e së drejtës për një proces të rregullt ligjor, ndaj pjesëtarëve të komunitetit rom/egjiptian, në zonën pranë Liqenit Artificial të Tiranës. Po kështu, kjo mënyrë informale veprimi ju hiqte të drejtën atyre të kundërshtonin këtë akt zyrtar, në rrugë administrative, apo edhe gjyqësore.
2. Zhvendosja po kryhej në mungesë të një komunikimi dhe konsultimi të domosdoshëm, midis Bashkisë Tiranë dhe komunitetit të prekur, lidhur me përcaktimin e zgjidhjeve oportune. Në këto kushte mungonte informacioni i plotë mbi çfarë i priste këta qytetarë dhe kjo situatë rrezikonte të rëndonte më tej gjendjen e tyre të vështirë, duke krijuar një tjetër problem edhe më të mprehtë social.
3. Sikurse evidentohet nga mënyra e trajtimit të deritatëhershëm, por edhe nga informacioni që kishim deri në atë kohë, Bashkia Tiranë nuk dispononte një plan të mirëmenduar, të mbështetur në një njohje të plotë të tipologjisë së komunitetit, gjendjes të secilës prej familjeve, qoftë në aspektin e aksesit për një strehë të sigurt, aksesit në skemat e mbrojtjes sociale, gjendjen e tyre ekonomike dhe të pasojave që do të vuante secila prej tyre, në rast zhvendosjeje, nga zona e Liqenit Artificial të Tiranës.
4. Në këtë rast nuk bëhej fjalë vetëm për të drejtën për strehim pasi zhvendosja e pastudjuar dhe në mungesë të konsultimit me komunitetin në fjalë, mund të cënonte dhe të drejtën e tyre për jetën familjare, si dhe të drejtën e tyre për jetën.
5. Kjo situatë po përcillej, si nga ana e Bashkisë Tiranë, ashtu edhe nga ana e disa mediave, me një gjuhë e cila krijonte premisë për nxitjen e urrejtjes dhe përforconte stereotipe krejtësisht të dëmshme për një shoqëri demokratike, ose të cilat ushqenin qëndrime diskriminuese kundrejt këtij komuniteti.

6. Zhvendosja, apo dëbimi i paralajmëruar me forcë i këtyre familjeve është theksuar se përbënte një ngjarje të përsëritur për komunitetet e përkatësisë Rome, apo edhe Egjiptiane, të vendosura në zona periferike, në qytetet më të mëdha të vendit. Shumica e këtyre ngjarjeve në vlerësimin e Avokatit të Popullit është theksuar se ishin zhvilluar në shkelje të të drejtave të komuniteteve përkatëse.
7. Ne kemi nënvizuar faktin dhe kemi shprehur gjykimin tonë se, zhvendosja (dëbimi me forcë) i këtij komuniteti, nuk po kryhej në përputhje me parimet dhe standardet ndërkombëtare të dëbimeve të detyrueshme; nuk po respektoheshin detyrimet e parashikuara në akte të rëndësishëm të OKB-së, Konventën Europiane të të Drejtave të Njeriut, si dhe në jurisprudencën e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut.

Ndërhyrja më e fundit e punonjësve të Policisë Bashkiake, të Bashkisë Tiranë, paraditen e datës 07.10.2015, të cilët kanë shkuar në zonën ku ndodheshin barakat e këtij komuniteti, duke bërë presion për largimin e familjeve rome/egjiptiane, vërtetonte edhe një herë faktin se trajtimi i kësaj çështjeje nuk po respektohte asnjë nga parimet dhe standardet bazë ndërkombëtare, të trajtimit të rasteve të dëbimit me forcë.

Si një çështje me përmasa delikate të aspektit juridik dhe social, zhvendosja e komunitetit Rom/Egjiptian të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, të Tiranës, duhet të trajtohej duke respektuar të drejtat e këtij komuniteti dhe duke parashtruar zgjidhje konkrete, efektive, të qëndrueshme dhe afatgjata, me qëllim garantimin e një jetese më të mirë dhe jo përkeqësimin e saj.

Edhe alternativa e ofruar nga ana e Bashkisë Tiranë për strehimin e disa prej këtyre familjeve në Qendrën e Emergjencave Civile, në Tufinë, Tiranë, nuk zgjidhte në thelb problematikën e familjeve të komunitetit në fjalë. Kjo ishte një zgjidhje e përciptë, e përkohëshme, ndërkohë që institucioni i Avokatit të Popullit prej kohësh apelonte dhe rekomandonte me forcë për zgjidhje të qëndrueshme dhe afatgjata, që përmirësojnë realisht kushtet e jetesës së komuniteteve Rome dhe Egjiptiane.

Çështja në fjalë bëhej edhe më sensitive, pasi kishim të bënim me trajtimin e çështjes së strehimit të familjeve të minoritetit Rom dhe komunitetit Egjiptian, si dhe të respektimit të të drejtave të tyre, si një element i theksuar qartë edhe në pesë prioritetet, që vendi ynë duhet të përmbushë në kuadër të procesit të anëtarësimit në Bashkimin Europian.

Në gjykimin e Avokatit të Popullit, mungesa e kushteve minimale të jetesës së anëtarëve të këtij minoriteti është një problem serioz, jo vetëm për ata vetë si individë, por edhe për mënyrën e ofruar nga shteti dhe shoqëria jonë për integrimin e plotë të Romëve në shoqëri. Kjo situatë bën që ky minoritet të ndihet i diskriminuar, i pabarbartë me pjesën tjetër të popullsisë dhe me mungesë shprese për të ardhmen.

Kjo praktikë trajtimi e çështjes në gjykimin tonë është theksuar se, u hiqte mundësinë familjeve Rome që të kërkonin nga një gjykatë e paanshme që të vlerësohej rast pas rasti, nëse ishim përpara kufizimit të së drejtës për strehim nga akti i administratës publike, duke marrë parasysh të gjitha detyrimet që shtetit i lindin në bazë të kërkesave të Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ).⁹

⁹ Nëse gjykatat nuk kanë mundësinë që të marrin në konsideratë faktin që paditësit rrezikojnë të mbeten të pastrehë dhe për këtë arsye ta konsiderojë këtë rrezik iminent, të rëndë dhe të pariparueshëm, në rastet

Sa më sipër, i kemi rekomanduar Kryetarit të Bashkisë Tiranë dhe Kryetarit të Këshillit Bashkiak, Tiranë:

1. Analizimin e kujdesshëm dhe të shpejtë të gjendjes së krijuar dhe pezullimin e veprimeve të mëtejshme nga ana e Bashkisë Tiranë, sa i takon çështjes së zhvendosjes së komunitetit Rom/Egjiptian të vendosur në zonën e Liqenit Artificial të Tiranës.

2. Zgjidhjen e situatës në përputhje me standardet ligjore dhe ndërkombëtare të zbatueshme në vendin tonë, me qëllim që këtij komuniteti t'i ofrohen zgjidhje të qëndrueshme dhe afatgjata, që synojnë dukshëm përmirësimin e kushteve të jetesës së komuniteteve Rome dhe Egjiptiane në vend.

Ky rekomandim është dërguar me shkresën tonë nr. K1/I118-4 datë 08.10.2015. Ende sot e kësaj dite nuk ka një përgjigje zyrtare nga ana e Bashkisë Tiranë, ku të shprehet qëndrimi i saj ndaj këtij rekomandimi.

- Deklaratë për median (datë 8.10.2015).

Në bashkëpunim të ngushtë me shoqërinë civile, në datën 8 Tetor 2015 është organizuar një takim me disa prej shoqatave dhe qendrave të shoqërisë civile, me kontribut të spikatur në mbrojtje të të drejtave të njeriut, ku është diskutuar mbi gjendjen e krijuar pas deklaratës së shpallur në media, për zhvendosjen e komunitetit rom/egjiptian në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, nga ana e Bashkisë Tiranë dhe për gjendjen konkrete që vërehej çdo ditë pranë këtij komuniteti.

Pas këtij takimi, nga ana e Avokatit të Popullit dhe pjesëmarrësve të tjerë në takim u dakordësua dalja me një deklaratë të përbashkët për median, (e publikuar në datë 8.10.2015), ku shprehej se:

"Avokati i Popullit, në vijim të përpjekjeve për të shmangur situatën e dëbimit me forcë të komunitetit Romë/Egjiptianë nga Parku i Liqenit dhe në funksion të gjetjes së një zgjidhje të qëndrueshme, dinjitoze dhe afatgjatë për këta qytetarë, zhvilloi dhe një takim me përfaqësues të Bashkisë Tiranë. Në këtë takim ishin të pranishëm edhe përfaqësues të shoqërisë civile, si pjesë e veprimit të përbashkët institucional në respektimin dhe garantimin e të drejtave të këtij komuniteti.

Gjatë takimit, veç të tjerave, përfaqësuesve të Avokatit të Popullit ju është bërë me dije nga ana e Bashkisë Tiranë ekzistenca e një plan-veprimi për zhvendosjen e komunitetit Romë/Egjiptianë pranë Liqenit Artificial, por nuk ju është vënë në dispozicion. Gjejmë rastin të falënderojmë Bashkinë e Tiranës për gadishmërinë e treguar gjatë parashtrimit të shqetësimit tonë. Vlerësojmë kontributin dhe mbështetjen e shoqërisë civile në këtë përpjekje për të ndihmuar këta qytetarë në kushte tejet të vështira jetese, si dhe një falënderim të veçantë për median dhe rolin e saj në pasqyrimin e informacioneve mbi këtë situatë.

kur individët mund të jenë në kushtet e pamundësisë financiare për të siguruar banesë alternative (me qira), atëherë në mënyrë efektive kemi shkeljen e nenit 8, të KEDNJ, përmes një ndërhyrjeje joproporcionale. Më i rëndë paraqitet rasti i grupeve vulnerabël, siç edhe është komuniteti rom dhe ai egjiptian.

Bazuar në parimet dhe standardet ndërkombëtare për trajtimin e rasteve të zhvendosjeve apo të dëbimeve me dhunë, si një situatë e mundshme edhe për këtë komunitet, Avokati i Popullit dëshiron të theksojë qëndrimin e tij të vendosur, i cili konsiston në:

1. Ofrimin dhe gjetjen e një zgjidhje të qëndrueshme, afatgjatë dhe të pranueshme nga këta qytetarë
2. Të mos kryhet asnjë zhvendosje pa garantuar më parë një zgjidhje të qëndrueshme, dinjitoze, të dokumentuar zyrtarisht dhe të verifikueshme fizikisht.
3. Çdo veprim nga ana e autoriteteve vendore duhet të ndërmerret në bashkëpunim dhe me pëlqimin e plotë të anëtarëve të komunitetit romë/egjiptianë në parkun e liqenit.
4. Të shmangjet situata e dëbimit me forcë dhe ushtrimit të dhunës ndaj këtyre qytetarëve, në të kundërt do të përballemi me një situatë paligjshmërie, ku cenohen rëndë liritë dhe të drejtat e individit.

Avokati i Popullit i mbetet koherent qëndrimit se çdo opsion tjetër i ofruar jashtë këtyre parimeve dhe standardeve ndërkombëtare, nuk mund të konsiderohet si një zgjidhje afatgjatë, e qëndrueshme dhe e përshtatshme për këtë komunitet.

Zhvendosja e familjeve romë/egjiptiane nga parku i liqenit, e cila nuk respekton parimet e sipërcituara dhe që përjashton këtë komunitet nga komunikimi, informimi dhe pranimi i zgjidhjes së ofruar me marrëveshje nga vetë anëtarët e këtij komuniteti përbën thjesht dhe vetëm një situatë dëbimi me forcë, që shkel rëndë të drejtat e tyre".

4. Zhvillime pas paraqitjes së rekomandimit të Avokatit të Popullit, në terren. Ankesat e banorëve të komunitetit rom.

Pas fillimit me iniciativë të hetimit të çështjes së zhvendosjes së banorëve të komunitetit rom/egjiptian nga zona e Liqenit Artificial në Tiranë, Avokati i Popullit ka kontaktuar drejtëpërsëdrejti me banorët e këtij komuniteti të vendosur në këtë zonë dhe ka administruar në datë 06.10.2015, ankesa individuale, për problemin dhe shqetësimin serioz të shprehur konkretisht prej tyre lidhur me zhvendosjen, mungesën e informacionit për veprimet që po ndërmerreshin nga ana e Bashkisë Tiranë, si edhe alternativat që do t'i ofroheshin atyre, pas zhvendosjes së pritshme.

Nga njoftimet paraprake ka rezultuar se, në këtë zonë ishin vendosur rreth 50 familje romë/egjiptiane, me një numër të përafërt prej 200 banorësh. Këta banorë kanë dëshmuar se ishin vendosur prej më shumë se 5 vitesh në këtë zonë dhe se nuk kishin patur paraprakisht asnjë problem me banorët e zonës përreth, apo organet e administratës publike. Ata janë shprehur se kanë ndërtuar jetesën e tyre mbi bazën e vetëpunësimit dhe të sigurimit të burimeve të jetesës përmes mbledhjes dhe tregtimit të materialeve të riciklueshme.

Problematike në këtë situatë ka qënë situata e paqartë e pronësisë mbi truallin ku ishte vendosur ky komunitet, pasi Bashkia Tiranë pretendonte se kishim të bënim me truall shtetëror, ndërkohë që vet komuniteti, persona pretendentë si pronarë private, apo edhe një verifikim i shpejtë nga ana e vet zyrës sonë në

Zyrën e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme, Tiranë, nxirrte se në zonë kishte edhe ekzistencë të pronësisë private.

Ndërkohë, banorët e komunitetit në fjalë kishin krijuar edhe një marrëdhënie me një person pretendent si pronar privat i truallit ku ishin vendosur, duke i dhënë atij një pagesë simbolike qiraje, për shkak të përdorimit të kësaj prone nga ana e tyre. Theksojmë faktin se, banorët e parë të komunitet rom/egjiptian ishin vendosur në këtë truall me miratimin e këtij personi, pavarësisht nga fakti se pas disa vitesh numri i familjeve të vendosura aty ishte shtuar së tepërmi. Bazuar mbi këtë zhvillim, ky person pretendet si pronar privat i truallit, para disa vitesh kishte kërkuar nga administrata e Bashkisë Tiranë që të merrte masa për largimin e këtyre familjeve nga trualli i tij privat, ku ata fillimisht ishin vendosur me miratimin e tij. Kërkesat e tij janë refuzuar nga ish kryeinspektori i Policisë Bashkiake, të Tiranës, ndërkohë që në rastin që po analizohet në këtë raport ishin punonjësit e Policisë Bashkiake, ata që po tregoheshin aktiv në lirim të këtij trualli.

Titulli i pronësisë të truallit ku ishte vendosur ky komunitet është hetuar paraprakisht dhe konfirmuar nga ekspertë të institucionit të Avokatit të Popullit, pranë Zyrës Vendore të Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme, Tiranë, duke dokumentuar për këtë qëllim një fragment të hartës treguese të regjistrimit, për pasurinë e paluajtshme, ku edhe ishin vendosur banorët e komunitetit rom/egjiptian. Në këtë hartë pasqyrohen njëkohësisht edhe kufitarët e kësaj pasurie, që gjithashtu janë subjekte private.

Në këtë kuadër theksojmë faktin se, në monitorimin e situatës në terren me datë 14.10.2015, ekspertë të institucionit të Avokatit të Popullit gjatë një komunikimi me median mbi situatën në këtë komunitet kanë konstatuar zhvillimin e debateve dhe përplasjeve verbale, mes pronarëve privatë të truallit me punonjës të Bashkisë Tiranë. Pronarët e truallit kanë kërkuar sqarime dhe informacione në këtë rast, mbi aktet administrative që legjitimonin ndërhyrjen e Bashkisë Tiranë, në funksion të lirit të truallit të tyre privat. Një pjesë e truallit ku ishte vendosur komuniteti rom/egjiptian pas largimit të tyre është mbjellë me pemë në ditët në vijim, ndërkohë që është konstatuar se nuk është kryer asnjë punim tjetër mbi sipërfaqen tjetër të truallit (në pronësi të shtetasit F.B), mbi të cilin ishin vendosur numri më i madh i familjeve të zhvendosura.

Ky ambiguitet pretendimi mbi pronësinë e truallit ku ishin vendosur familjet e komunitetit rom/egjiptian në zonën e Liqenit Artificial Tiranë, vë në dyshim edhe kompetencën ligjore mbi trajtimin e rastit dhe të procedurave të ndjekura, përfshirë këtu edhe qëndrimin dhe deklaratat publike të Bashkisë Tiranë, mbi nevojën dhe urgjencën e lirit dhe pastrimit të hapësirave publike në këtë çështje.

Ndërkohë, në datë 27.10.2015, në institucionin e Avokatit të Popullit janë paraqitur përfaqësuesit e 9 familjeve romë, pjesë e komunitetit të sipërcituar, të cilat kanë ngritur shqetësimin e tyre se, Bashkia Tiranë nuk kishte marrë asnjë masë për strehimin e tyre, sipas varianteve të propozuara përpara zhvendosjes nga zona ku edhe kishin banuar më parë. Konkretisht kanë paraqitur ankesa, këta shtetas:

- Xh.K (me dy anëtarë familjeje)
- P. N (me gjashtë anëtarë familjeje)
- M. Z (me pesë antarë familjeje)
- M. N (me tre anëtarë familjeje)

- K. Z (me shtatë anëtarë familjeje)
- H. Z (me gjashtë anëtarë familjeje)
- G. Z (me katër anëtarë familjeje)
- E. N (me katër anëtarë familjeje)
- B. Z (me katër anëtarë familjeje).

Të gjitha këta shtetas rezultojnë të regjistruar me vendbanim, në regjistrin e gjendjes civile të Bashkisë Elbasan dhe në momentin e depozitimit të ankesave ishin vendosur në një truall privat, në afërsi të zonës ku edhe ishte vendosur para zhvendosjes komuniteti rom/egjiptian, në Liqenin Artificial, në Tiranë. Paraprakisht duhet nënvizuar fakti se ata kishin qënë pjesë e komunitetit rom/egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, por më pas ishin zhvendosur, për t'u kthyer sërish aty.

Konkretisht, shtetasi (ankuesi) H.Z, ka dëshmuar para ekspertëve të institucionit të Avokatit të Popullit se kishte rreth dy javë që i kishin dërguar me makinat e Bashkisë Tiranë, për në qytetin e Elbasanit, në dalje të qytetit tek Lagjia "5 Maji". Aty ka qëndruar rreth një javë në qiell të hapur. Më datë 21.10.2015 ata janë kthyer sërish në qytetin e Tiranës, me shpenzimet e tyre dhe janë vendosur sërish në Sauk. Pas rikthimit nuk kanë konstatuar asnjë veprim nga Bashkia Tiranë, lidhur me strehimin e tyre, apo ofrimin e mundësive alternative për strehim. Përkundrazi, ata kanë patur probleme ditën e parë të rikthimit dhe të vendosjes së tyre në një truall tjetër privat, në afërsi të po asaj zone ku edhe kishin qëndruar më parë, me punonjësit e Policisë Bashkiake, Tiranë dhe të Policisë së Shtetit, të cilët janë konfliktuar ndërkohë edhe me pronarët e truallit, për të mos lejuar vendosjen e familjeve rome, aty.

Ekspertët e institucionit të Avokatit të Popullit kanë monitoruar dhe inspektuar në vazhdimësi situatën dhe gjendjen e banorëve të komunitetit rom. Në këtë kuadër janë dokumentuar edhe dëshmitë e tyre për kërcënime dhe presione nga ana e punonjësve të Bashkisë Tiranë, kryesisht të policisë bashkiake. Kështu sipas dëshmisë të shtetasis E.S, dokumentuar më datë 13.10.2015, rezulton se më datë 03.10.2015, rreth orës 09:00-10:00, pranë zones ku ishte vendosur komuniteti rom/egjiptian, janë pozicionuar një furgon dhe dy makina të vogla të Policisë Bashkiake, me rreth 10 punonjës policie, të cilët verbalisht u kanë lënë afat familjeve të komunitetit për t'u larguar deri të nesërmen, përndryshe do t'i largonin me dhunë.

Kjo ngjarje u është komunikuar edhe ekspertëve të Avokatit të Popullit që janë nisur direkt për në vendngjarje menjëherë pas marrjes së njoftimit nga banorët dhe aktivistët rom në terren. Gjatë komunikimit me një punonjës të Bashkisë Tiranë, i cili është prezantuar si Drejtori i Strehimit në këtë bashki, z. Elton Kacidhja, ngjarja është cilësuar si aksident dhe se nuk do të ndodhte më.

Ndërkohë ka rezultuar se, ky shtetas nuk kishte marrë ende zyrtarisht detyrën e mësipërme dhe nuk mund të ushtronte ligjërisht ato kompetenca funksionale, sipas pozicionit zyrtar me të cilin ai u prezantua tek ekspertët e institucionit të Avokatit të Popullit.

Duhet përmendur fakti se, shumë prej banorëve të komunitetit rom/egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, nuk kanë pranuar akomodimin e tyre në Qendrën Kombëtare të Emergjencave Civile në Tufinë, pasi kishin probleme dhe konflikte personale me personat dhe familjet tashmë të akomoduar atje.

5.Korrespondenca me institucione të tjera të përfshira në çështje.

Pas fillimit të shqyrtimit të kësaj çështjeje me inisiativë, në përputhje me paragrafin e tretë, të nenit 13, të ligjit nr.8454 datë 4.02.1999 "Për Avokatin e Popullit", i ndryshuar, Avokati i Popullit, ka kërkuar me shkresën nr. K3/I118-2 datë 05.10.2015, dhënie shpjegimesh dhe dhënie kopjeje dokumentacioni zyrtar nga ana e Bashkisë Tiranë.

Shpjegimet e kërkuara lidhen me identifikimin e masave që ishin marrë nga Bashkia Tiranë, për zgjidhjen e kësaj çështjeje, ekzistencës së një studimi paraprak të gjendjes së familjeve të komunitetit rom/egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, përbërjes së tyre, mundësive financiare, trajtimit të mundshëm me strehim. Shpjegime janë kërkuar edhe lidhur planifikimin se si do të zgjidhej problemi i strehimit të këtyre familjeve nga ana e Bashkisë Tiranë, duke kërkuar njëkohësisht edhe vënien në dispozicion të një kopjeje të njoftimit zyrtar, që iu ishte komunikuar familjeve të sipërcituara, për largimin nga territori ku ata banonin, brenda afatit 10 ditor të njoftuar në media. Bashkia Tiranë nuk ka kthyer përgjigje ndaj kësaj kërkesë të drejtuar nga ana e institucionit të Avokatit të Popullit, pavarësisht faktit se në kërkesën tonë theksohej urgjenca dhe nevoja e dërgimit në një kohë sa më të shpejtë.

Për shkak të situatës së tensionuar, të paqartë dhe pa perspektivë të komunitetit rom/egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, i jemi drejtuar me rekomandimin tonë të cituar më lart, dërguar me shkresën nr. K1/I18-4 datë 08.10.2015, Kryetarit të Bashkisë Tiranë dhe Kryetarit të Këshillit Bashkiak Tiranë, duke vënë në dijeni për këtë rekomandim edhe Kryeministrin e Republikës së Shqipërisë, Ministrin e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë, Ministrin e Punëve të Brendshme, si dhe Ministren e Zhvillimit Urban.

Duke qenë se nuk kishte sërish asnjë reagim institucional dhe përgjigje zyrtare nga ana e Bashkisë Tiranë, institucioni i Avokatit të Popullit iu ridrejtua me shkresën me nr. K3/I118-5 datë 12.10.2015 këtij institucioni, duke kërkuar në mënyrë të përsëritur shpjegime dhe informacion zyrtar, të cituar në kërkesat e shkresës sonë të mëparshme me nr. K3/I118-2 datë 05.10.2015.

Në përgjigje të këtyre shkresave tona, Bashkia Tiranë me shkresën e saj me nr. 14399/1 datë 16.10.2015, na ka vënë në dijeni mbi veprimet e saj të ndërmarra në kuadër të planit të masave për zhvillimin e një sistemi të kombinuar të mirëqënies sociale në nivel vendor, pjesë e të cilit ishte edhe sistemimi i familjeve që jetonin në kushte të papërshtatshme, në zonën e Parkut të Liqenit Artificial, të Tiranës. Bashkia Tiranë, në këtë përgjigje thekson se mbështetur në një plan ndërhyrje të detajuar, procesi i ndërhyrjes kishte mundësuar dhe do të mundësonte në të ardhmen:

1. Vlerësimin social të fëmijëve dhe familjeve,
2. Hartimin e planeve individuale për çdo familje,
3. Zbatimin e planeve individuale të ndërhyrjes, referimit dhe ndjekjes,
4. Transferimin e familjeve nga vendbanimet aktuale në vendin e origjinës, apo vendbanimet alternative në Bashkinë Tiranë.

Siç rezultoi gjatë monitorimit në vazhdimësi të situatës së këtyre familjeve nga ana e ekspertëve të Avokatit të Popullit, asnjë nga këto masa të përshkruara në përgjigjen zyrtare të Bashkisë Tiranë nuk u përmbush dhe nuk u realizua përkundrejt çdo anëtar të komunitetit përkatës rom/egjiptian.

Nga ana tjetër, Bashkia Tiranë theksonte se ishin vendosur marrëdhënie bashkëpunimi me bashkitë reciproke, ku edhe familjet ishin të regjistruara dhe departamentet sociale në këto bashki ishin angazhuar të asistonin të gjitha

procedurat, logjistikën dhe me financat e nevojshme përgjatë këtij procesi, në pritje të këtyre familjeve.

Rikthimi i shumë prej këtyre familjeve në Tiranë pas zhvendosjes nga zona e Liqenit Artificial, dëshmon qartë faktin se nga ana e bashkive pritëse nuk ka patur asnjë lehtësim për pritjen dhe krijimin e kushteve të përshtatshme për strehim, të atyre familjeve që ishin zhvendosur nga zona e Liqenit Artificial, dhe dërguar në qytetet ku kishin banuar më parë.

Në këto kushte, duke u nisur nga ky qëndrim përgjithësues dhe i paqartë i Bashkisë Tiranë, që nuk i referohej aspak shqetësimeve dhe kërkesave të parashtruara nga ana jonë në rrugë institucionale, Avokati i Popullit i është drejtuar sërish me shkresën me nr. K3/I91-8 datë 29.10.2015 Bashkisë Tiranë, duke kërkuar në mënyrë specifike informacion lidhur me:

1. Studimin paraprak që i kishte paraprirë këtij procesi dhe që lidhej me përcaktimin e gjendjes së këtyre familjeve, përbërjes së tyre, mundësive financiare, trajtimit të mundshëm me strehim nga ana e Bashkisë Tiranë, që ishte kryer për këtë rast. Një kopje e këtij dokumenti zyrtar kemi kërkuar të na dërgohej bashkëngjitur përgjigjes së pritshme të bashkisë.
2. Kopjen e akteve zyrtare mbi bazën e të cilave ishte filluar dhe kishte përfunduar procesi i zhvendosjes së familjeve rom/egjiptiane, nga zona e Liqenit Artificial, Tiranë. Megjithëse nga ana jonë në shkresat e mëparshme ishte kërkuar fillimisht, kopja e njoftimit zyrtar që iu ishte komunikuar familjeve të sipërcituara, për largimin nga territori ku banonin brenda afatit 10 ditor, përsëri kjo kopje dokumenti zyrtar nuk ishte dërguar nga ana e Bashkisë Tiranë.
3. Kopjen e marrëveshjeve apo shkresave të komunikimit zyrtar me Bashkitë Elbasan, Pogradec, Berat dhe Devoll, përsa i takon transferimit të familjeve nga vendbanimet aktuale në vendin e origjinës, ku edhe parashikohen të gjitha masat respektive për çdo familje, sipas kriterëve të konfirmuara në shkresën e Bashkisë Tiranë.
4. Numrin dhe emrat e kryefamiljarëve të familjeve të mbetura, që nuk kishin ardhur nga bashki të tjera, për të cilat ishte kërkuar zyrtarisht mundësia për strehimin e tyre, në Qendrën Tranzitore të Emergjencës, si dhe Strehimi në banesa private mbështetur në Programet e Strehimit të Bashkisë Tiranë, përkatësisht Bonusi i Strehimit, ku pjesa më e madhe e qerasë do të subvencionohej nga buxheti i vet Bashkisë Tiranë. Ky informacion duhet të shoqërohej me kopje të dokumenteve zyrtare, që konfirmonin kërkesën për strehimin në Qendrën Tranzitore të Emergjencës, si dhe procesin e vendimmarrjes për trajtim me strehim alternative, sipas Programeve të Strehimit të Bashkisë Tiranë, përkatësisht Bonusit të Strehimit, të këtyre familjeve.

Ende sot e kësaj ditë nuk ka përgjigje zyrtare nga ana e Bashkisë Tiranë, ndaj kësaj kërkesë tones. Ky fakt, dëshmon mungesën e transparencës në veprimet e ndërmarra nga Bashkia Tiranë në situatën e krijuar me zhvendosjen e familjeve komunitetit rom/egjiptian të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë, por edhe mungesën dhe refuzimin për bashkëpunim me institucionin e

pavarur, të parashikuar shprehimisht në Kushtetutë, për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të individit, Avokatin e Popullit.

- ***Komunikimi zyrtar me Policinë Bashkiakë, Tiranë.***

Banorët e komunitetit rom/egjiptian, në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë janë ankuar vazhdimisht dhe kanë dëshmuar pranë ekspertëve të Avokatit të Popullit, për presionet dhe kërcënimet e ushtruara gjatë gjithë periudhës së zhvendosjes nga kjo zonë, prej punonjësve të Policisë Bashkiakë, Tiranë, (siç ishte rasti i cituar më sipër lidhur me praninë e një grupi të madh të këtyre punonjësve me datë 03.10.2015).

Pas zhvendosjes së komunitetit rom/egjiptian nga kjo zonë, drejt vendeve të tjera, apo qendrave të tjera banimit ku edhe kanë patur regjistrimin e tyre në gjendjen civile, na ka rezultuar se një pjesë e familjeve të zhvendosura rome janë rikthyer sërish në afërsi të zonës ku kanë jetuar. Kjo ka ndodhur pasi në qytetet ku ata janë kthyer, nuk kanë patur dhe nuk u janë siguruar kushtet minimale të jetesës dhe strehimit. Konkretisht rezultoi se gjashtë familje rome u vendosën në një truall privat, në pronësi të shtetasve Brahja. Ndërkohë që pas inspektimit të kushteve të jetesës së këtyre familjeve nga ekspertë të Avokatit të Popullit, në datë 28.10.2015, anëtarët e këtyre familjeve janë shprehur se kanë patur presione dhe u është dhënë ultimatum nga ana e punonjësve të policisë bashkiakë për lirim të truallit privat, ku ishin vendosur me mirëkuptimin dhe miratimin e njërit prej bashkëpronarëve (shtetasit H. B). Në këtë kuadër, Avokati i Popullit i është drejtuar Kryeinspektorit të Policisë Bashkiakë Tiranë, me shkresën me nr. K3/I91-14 datë 29.10.2015, duke kërkuar konkretisht shpjegime dhe informacione lidhur me çështjet:

- a) nëse kishte patur verifikime nga punonjës të Policisë Bashkiakë Tiranë të situatës së familjeve rome të vendosura në një truall privat, në afërsi të kampit ku kishin jetuar më përpara;
- b) cilat ishin aktet dhe baza ligjore e verifikimit të kryer, si dhe e kërkesave për lirim të truallit;
- c) çdo informacion tjetër që kishte të bënte me çështjen, duke synuar në sqarimin sa më të shpejtë dhe përfundimtar të shqetësimeve të ngritura.

Nga ana e Kryeinspektorit të Policisë Bashkiakë Tiranë, nuk ka ende asnjë reagim dhe përgjigje zyrtare, pavarësisht detyrimit kushtetues dhe ligjor për të dhënë shpjegimet dhe informacionet e kërkuara. Përkundrazi, presionet dhe kërcënimet e vazhdueshme të punonjësve të Policisë Bashkiakë u finalizuan mbrëmjen e datës 07.11.2015, kur familjet e mbetura dhe të strehuara në një godinë të braktisur private, u dëbuan dhe u shpërndanë gjetiu, sipas mundësive të tyre.

Avokati i Popullit në bashkëpunim me organizata të ndryshme të shoqërisë civile që veprojnë në mbrojtje të të drejtave të minoritetit Rom dhe komunitetit Egjiptian, e ka dokumentuar faktin e dëbimit të këtyre familjeve. Pavarësisht se ato ishin vendosur në një godinë të braktisur private, për t'u mbrojtur nga kushtet atmosferike, punonjësit e Bashkisë Tiranë kanë ndërhyrë për t'i dëbuar nga kjo ndërtesë.

Kështu rezulton se, në datë 07.11.2015, rreth orës 15:50, aktivistët e shoqërisë civile kanë shkuar në vend pas njoftimit që atyre u ishte bërë nga këto familje. Ata konstatuan se familjet rome jetonin në një ndërtesë, në ndërtim e sipër, në

zonën mes rrugës automobilistike dhe Liqenit të Thatë, (pjesë e Liqenit Artificial, Tiranë). Familjet ishin vendosur në këtë ndërtesë, që prej 2 javësh. Në momentin kur kanë arritur aktivistët e shoqërisë civile në vendngjarje, kanë gjetur përfaqësues nga Policia Bashkiake, Tiranë, nga Policia e Shtetit dhe përfaqësues të Njësisë Administrative Farkë, të cilët ishin duke u konfliktuar me familjet rome. Nga kontakti fillestar që kanë marrë me punonjës të Policisë Bashkiake, Tiranë, aktivistëve iu është komunikuar se për shkak të ankesave, familjet rome do të duhet të largoheshin nga ndërtesa ku qëndronin.

Në vijim atyre ju është kërkuar baza ligjore dhe urdhëri konkret, mbi bazën e të cilit po kryheshin veprimet. Punonjësit e Policisë Bashkiake, Tiranë janë shprehur se, urdhëri atyre iu ishte dhënë në mënyrë verbale. Sipas asaj që ka deklaruar punonjësi përkatës i Policisë Bashkiake, Tiranë, nuk ishte pronari i ndërtesës ai që e kishte bërë ankesën. Më vonë kanë mbërritur në vendngjarje edhe punonjës të Inspektoriatit të Mbrojtjes së Mjedisit, në Bashkinë Tiranë, si edhe një kamion që mendohej se do të përdorej për t'i zhvendosur familjet.

Pas disa situatash të tensionuara dhe të frikësuar kryesisht nga presioni i punonjësve të Policisë Bashkiake, Tiranë, familjarët filluan të mbledhin veshjet, sendet dhe disa orendi shtëpiake që ata kishin me vete, si dyshekë etj. dhe u larguan, duke lënë ndërtesën dhe duke u shpërndarë në drejtime të ndryshme. Konstatohet se veprimete ndërmarra nga ana e Policisë Bashkiake, Tiranë, ishin të pabazuara në ligj, të kryera në kushte të vështira atmosferike dhe në një orar të papërshtatshëm. Si rezultat i këtyre veprimeve nga informacionet e ardhura ka rezultuar se pjesa më e madhe e këtyre familjeve kanë fjetur jashtë, në rrugë.

- **Komunikimi me bashkitë e tjera pritëse.**

Avokati i Popullit, bazuar në konfirmimin e dhënë nga ana e Bashkisë Tiranë mbi bashkëpunimin dhe marrëveshjen që kishte vendosur me bashkitë ku edhe do të vendopseshin familjet rome/egjiptiane, pas largimit nga zona e Liqenit Artificial, Tiranë, ka kërkuar informacion zyrtar iu drejtuar në datë 29.10.2015 nëpërmjet shkresave zyrtare përkatëse, Bashkisë Elbasan, Bashkisë Berat, Bashkisë Pogradec dhe Bashkisë Devoll. Kanë qënë pikërisht këto njësi të qeverisjes vendore të identifikuar si vendet, në të cilat një pjesë e mirë e familjeve të sipërcituara kishin edhe regjistrimin e tyre në gjedjen civile. Për këtë arsye është informacion nga ana e tyre lidhur me çështjet:

- a) nëse kishte patur marrëveshje paraprake mes Bashkive respektive dhe Bashkisë Tiranë, lidhur me zhvendosjen e këtyre familjeve rome/egjiptiane nga zona e Liqenit Artificial;
- b) nëse kishte familje rome/egjiptiane të zhvendosura nga zona e Liqenit Artificial të Tiranës dhe që ishin vendosur tashmë, në territorin juridiksional të këtyre bashkive;
- c) cilat ishin masat që ishin ndërmarrë nga ana e këtyre Bashkive, për sigurimin dhe garantimin e kushteve të përshtatshme dhe të qëndrueshme për strehim për këto familje rome/egjiptiane;
- ç) cilat ishin procedurat dhe veprimet që po ndiqeshin nga strukturat sociale të këtyre Bashkive, lidhur me integrimin dhe krijimin e kushteve të përshtatshme të jetesës në vendet ku ishin vendosur tashmë këto familje, duke përfshirë arsimimin e fëmijëve, ofrimin e vendeve të punës, përfshirjen në programet e ndryshme sociale të strehimit, apo të ndihmës ekonomike;

d) nëse strukturat e shërbimit social të këtyre Bashkive kishin bërë një studim paraprak të gjendjes së këtyre familjeve dhe, nëse ishte evidentuar konkretisht numri dhe gjendja e familjeve të vendosura në këto bashki;

dh) çdo informacion tjetër që kishte të bënte me këtë çështje, duke synuar sqarimin sa më të shpejtë dhe përfundimtar të shqetësimeve të ngritura.

Në përgjigje të shkresave tona zyrtare, ka ardhur një përgjigje nga ana e Kryetarit të Bashkisë Devoll, Kryetarit të Bashkisë Elbasan dhe Kryetarit të Bashkisë Berat.

Nga ana e Kryetarit të Bashkisë Devoll, jemi informuar me shkresën me nr. 690 datë 02.11.2015, se kjo njësi e qeverisjes vendore dispononte dokumentacionin e gjendjes civile vetëm për një familje, e cila nuk kishte qenë asnjëherë rezidente në territorin e kësaj bashkie dhe nuk kishte aplikuar asnjëherë, për të përfituar nga programet e strehimit social. Në përgjigje nuk shprehej fakti nëse kishte pasur marrëveshje me Bashkinë Tiranë, lidhur me lehtësimin dhe krijimin e kushteve të përshtatshme të strehimit për familjet që do të riktheheshin.

Nga ana e Kryetarit të Bashkisë Berat jemi informuar me shkresën me nr. 3188/1 datë 06.11.2015, se kjo bashki ishte njoftuar nga ana e Bashkisë Tiranë, përmes e-mailit për numrin dhe listën e plotë të familjeve. Nga informacioni i përcjellë, rezultonin 19 familje që kishin të drejtën e banimit në Bashkinë Berat, por 4 prej tyre nuk kishin jetuar asnjëherë në Berat. Në mënyrë të veçantë theksohej fakti se, mes Bashkisë Berat dhe Bashkisë Tiranë nuk kishte marrëveshje paraprake për rikthimin e këtyre familjeve, duke hedhur në këtë mënyrë poshtë qëndrimet e mbajtura nga ana e Bashkisë Tiranë, lidhur me marrëveshjet e lidhura me bashkitë pritëse për lehtësimin dhe krijimin e kushteve të përshtatshme të strehimit për familjet që do të riktheheshin. Në vijim, Kryetari i Bashkisë Berat, na ka informuar se pas verifikimeve të kryera për familjet që ishin rikthyer, kishte rezultuar që 10 familje kishin banesa për të jetuar, por në kushte jo të mira, dy familje jetonin në çadra, ndërsa pesë familje nuk kishin fare banesa në territorin e Bashkisë Berat.

Nga ana e Kryetarit të Bashkisë Elbasan jemi informuar me shkresën me nr. 6040/1 datë 09.11.2015, se:

- Bashkia Elbasan nuk kishte asnjë komunikim zyrtar dhe për rrjedhojë nuk kishte asnjë marrëveshje paraprake me Bashkinë e Tiranës, për këto familje rome/egjiptiane.
- Sipas verifikimeve në të gjashtë njësitë administrative të Bashkisë Elbasan, nuk rezultonte asnjë familje që ishte paraqitur pranë këtyre njësive për trajtim të mëtejshëm.
- Bashkia Elbasan nuk kishte anjë plan, apo strategji, në lidhje me trajtimin e problemeve të strehimit të familjeve rome/egjiptiane, që kishin jetuar në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë.

Ky qëndrim i mbajtur dëshmon sërish faktin se Bashkia Tiranë nuk kishte planifikuar dhe krijuar kushtet për një zhvendosje të përshtatshme, si edhe krijim të kushteve dinjitoze dhe më të mira, për jetesën dhe strehimin e familjeve rome/egjiptiane në vendet e reja të banimit.

Nga ana tjetër duhet theksuar fakti se shumë prej familjeve të rikthyera në qytetin e Tiranës, të vendosura në afërsi të zons ku kishin jetuar më parë

(zona e Liqenit Artificial) dhe të dëbuara nga ana e punonjësve të Bashkisë Tiranë, mbrëmjen e datës 7 Nëntor 2015, kanë dëshmuar faktin se, nga ana e Bashkive pritëse kanë marrë vetëm një vërtetim që kishin aplikuar për tu trajtuar në programet sociale të strehimit. Ndërkohë ata kanë pohuar faktin se nuk ishte marrë asnjë masë konkrete nga ana e strukturave të Bashkive Elbasan, Berat, Pogradec dhe Devoll, për kushtet e tyre të jetesës pas zhvendosjes, duke patur parasysh situatën dhe kushtet në të cilat ato ndodheshin.

- Komunikimi me Shërbimin Social Shtetëror.

Bazuar në pretendimin e Bashkisë Tiranë, sipas së cilës një prej varianteve të akomodimit të familjeve rome/egjiptiane, ishte edhe akomodimi në Qendrën Kombëtare të Emergjencave në Tufinë, Avokati i Popullit i është drejtuar me shkresën me nr. K3/I91-13 datë 29.10.2015, Drejtorit të Përgjithshëm të Shërbimit Social Shtetëror, duke i kërkuar shprehimisht informacione dhe shpjegime zyrtare lidhur me faktet:

- c) nëse kishte familje të ish-komunitetit rom/egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial të Tiranës, të cilat ishin akomoduar tashmë në QKTE, Tufinë;
 - d) sa ishte numri i tyre dhe cilat ishin masat konkrete të ndërmarra nga strukturat e SHSSH-së, për trajtimin e tyre social, si dhe për sigurimin dhe garantimin e kushteve të përshtatshme dhe të qëndrueshme për strehimin e këtyre familjeve;
 - e) nëse kishte patur marrëveshje paraprake mes Bashkisë Tiranë dhe Shërbimit Social Shtetëror, lidhur me zhvendosjen e këtyre familjeve rome/egjiptiane dhe akomodimin e tyre në QKTE;
 - ç) cilat ishin procedurat dhe veprimet që ndiqeshin nga strukturat e SHSSH lidhur me pranimin në QKTE, për akomodimin, integrimin dhe krjimin e kushteve të përshtatshme të jetesës. Sa zgjaste periudha e qëndrimit të këtyre familjeve në Qendër, si edhe cilat ishin nismat sociale për riintegrimin e tyre në shoqëri, duke patur parasysh faktin se Qendra ka status tranzitor dhe nuk mund të ofrojë një qëndrim të përhershëm;
 - d) nëse SHSSH kishte bërë një studim paraprak të gjendjes së këtyre familjeve që kishin jetuar në zonën e Liqenit Artificial, të Tiranës dhe cilat ishin problematikat e evidentuara nga strukturat respektive;
 - dh) çdo informacion tjetër që kishte të bënte me çështjen, duke synuar në sqarimin sa më të shpejtë dhe përfundimtar të shqetësimeve të ngritura. Në përgjigje të kërkesës tonë zyrtare, Drejtori i Përgjithshëm i Shërbimit Social Shtetëror, na ka informuar me shkresën me nr. 2233/1 datë 10.11.2015, se në Qendrën Kombëtare të Emergjencave në Tufinë ishte akomoduar vetëm një familje rome, e përbërë prej tre anëtarësh (një nënë dhe dy fëmijët e saj të mitur). Nuk kishte asnjë marrëveshje të shkruar me Bashkinë e Tiranës, lidhur me trajtimin e situatës së komunitetit rom/egjiptian të zones së Liqenit Artificial, por kishte komunikim institucional lidhur me menaxhimin e situatës së krijuar, brenda kompetencave të secilës palë. Po ashtu theksohet fakti se, nuk kishte asnjë studim paraprak nga strukturat e posaçme të SHSSH-së, për situatën e familjeve të këtij komuniteti banorësh.
- Së fundmi, duhet theksuar fakti se banorë të komunitetit rom/egjiptian pranë zonës së Liqenit Artificial i kanë dëshmuar ekspertëve të institucionit të Avokatit të Popullit, kërcënimet dhe presionet që u janë bërë veç të tjerash edhe nga një

individ, anëtar i minoritetit Rom, aktualisht me detyrë, punonjës i Shërbimit Social Shtetëror, kujdestar pranë Qendrës Kombëtare të Emergjencave, në Tufinë.

Megjithëse Drejtori i SHSSH-së i ka bashkëngjitur përgjigjes zyrtare një procesverbal të mbajtur nga ana e disa punonjësve të këtij institucioni, në zonën e Liqenit Artificial, ku ndër të tjera thuhet se punonjësit e SHSSH u bënë pre e kërcënimeve të banorëve, nga ana e banorëve të këtij komuniteti është dëshmuar se ka qenë pikërisht një punonjës i QKTE dhe njëkohësisht pjesëtari i komunitetit rom, i cili ka ushtruar presion dhe ka bërë kërcënime ndaj banorëve për të pranuar variantin e ofruar të zhvendosjes dhe për tu akomoduar më pas në QKTE.

- *Komunikimi me Drejtorinë e Policisë së Shtetit, Tiranë.*

Nga kontaktet me banorët e këtij komuniteti, ekspertëve të Avokatit të Popullit ju është parashtruar pretendimi se, nga ana e punonjësve të Bashkisë Tiranë, ju janë dhënë shuma monetare që variojnë nga 10.000-20.000 lek të reja, me qëllim për t'u larguar nga vendbanimi i tyre i përkohshëm në atë zonë. Nga ana jonë nuk është zbuluar dot dhe nuk kemi informacion mbi burimin e këtyre shumave, mënyrën e pagesës, si edhe shkakun e ligjshëm për të cilin u janë dhënë banorëve këto shuma parash.

Në këtë kuadër, Avokati i Popullit i është drejtuar Drejtorit të Policisë së Qarkut Tiranë, me shkresën me nr. K3/I118-6 Datë 16.10.2015, duke e njoftuar mbi sa më sipër dhe duke kërkuar nga ana e strukturave të posaçme të Drejtorisë së Policisë të Qarkut Tiranë, që të na vinin në dijeni mbi procedurat e veprimet konkrete që do të ndiqeshin për hetimin e kësaj çështjeje.

Bashkëlidhur shkresës së sipërcituar është dërguar edhe një fotokopje e proces-verbalit të mbajtur nga ekspertët e institucionit të Avokatit të Popullit, me njërin nga banorët e komunitetit Rom/Egjiptian, me qëllim kryerjen e verifikimeve të mëtejshme nga ana e strukturave të Drejtorisë së Policisë, së Qarkut Tiranë.

Nuk ka ende përgjigje zyrtare nga ane Drejtorit të Drejtorisë së Policisë, së Qarkut Tiranë.

6.Situata pas zhvendosjes së plotë, nga zona e Liqenit Artificial, Tiranë.

Nga informacionet e marra nga vetë banorët e prekur nga kjo zhvendosje, por edhe nga komunikimet e vazhdueshme në terren me aktivistë të çështjes rome, na rezulton se një pjesë e mirë e familjeve të zhvendosura, nuk janë larguar dhe vendosur tashmë në qytetet ku edhe atat kanë regjistrimin në gjendjen civile, për shkak të mungesës së kushteve minimale të strehimit dhe mungesës së kushteve për punësimin e tyre. Konkretisht, ato janë vendosur në zonën e Bregut të Lumit, Tiranë, e cila rezulton zonë me popullsi rome. Megjithatë, rreziku i përsëritjes së një zhvendosje të re nga kjo zonë ekziston, pasi aty mund të ndërmerren nga ana e Bashkisë Tiranë punime publike.

Po ashtu, nga komunikimi që kemi patur me një numër të madh të organizatave të shoqërisë civile ka rezultuar se një pjesë e familjeve, duke përfshirë këtu edhe familjet që u dëbuan nga prona private me datë 07.11.2015, janë strehuar dhe akomoduar në banesa private, me mbështetjet logjistike dhe financiare të këtyre organizatave. Kjo në të kundërt të qëndrimit të Bashkisë Tiranë për

procedurat dhe masat që duhen marrë, për të dhënë sigurinë se liri i banesës është bërë në përputhje me të drejtën ndërkombëtare.

- Sikurse kemi evidentuar paraprakisht edhe në rekomandimin tonë, dërguar Bashkisë Tiranë, me shkresën nr. K1/I118-4 datë 08.10.2015, në trajtimin e kësaj çështjeje na ka rezultuar se:

- a) Zhvendosja e komunitetit rom/egjiptian, është kryer pa patur një akt zyrtar administrativ bazë, produkt i një procedimi normal administrativ për organet e administratës publike, ku përfshihej edhe Bashkia Tiranë. Kjo mungesë shprehjeje e vullnetit të Bashkisë Tiranë, përmes aktit administrativ përkatës ka krijuar probleme serioze me shkeljen e së drejtës për një proces të rregullt ligjor, ndaj pjestarëve të komunitetit rom/egjiptian, në zonën pranë Liqenit Artificial të Tiranës. Po kështu, kjo mënyrë informale veprimi ju ka hequr efektivisht atyre të drejtën për të kundërshtuar këtë akt zyrtar, në rrugë administrative, apo edhe gjyqësore.
- b) Zhvendosja është kryer në mungesë të një komunikimi dhe konsultimi të domosdoshëm, midis Bashkisë Tiranë dhe komunitetit të prekur, lidhur me përcaktimin e zgjidhjeve oportune. Në këto kushte ka munguar informacioni i plotë mbi çfarë i priste këta qytetarë dhe kjo situatë ka rënduar më tej gjendjen e tyre të vështirë, duke krijuar një tjetër problem edhe më të mprehtë social.
- c) Bashkia Tiranë nuk ka disponuar një plan të mirëmbështetur në një njohje të plotë të tipologjisë së komunitetit, gjendjes të secilës prej familjeve, qoftë në aspektin e aksesit për një strehë të sigurt, aksesit në skemat e mbrojtjes sociale, gjendjen e tyre ekonomike dhe të pasojave që do të vuante secila prej tyre, në rast zhvendosjeje, nga zona e Liqenit Artificial të Tiranës. Situata në fjalë ndërthur, jo vetëm cënimin e së drejtës për strehim të komunitetit rom/egjiptian të vendosur në zonën pranë Liqenit Artificial të Tiranës, por edhe cënimin e të drejtës për jetën familjare, si dhe të drejtën e tyre për jetën.
- d) Zhvillimi i situatës së zhvendosjes së këtij komuniteti është përcjellë, si nga ana e Bashkisë Tiranë, ashtu edhe nga ana e disa mediave, me një gjuhë e cila krijonte premisë për nxitjen e urrejtjes dhe përforconte stereotipe krejtësisht të dëmshme për një shoqëri demokratike, që ushqejnë qëndrime diskriminuese kundrejt këtij komuniteti.
- e) Zhvendosja, apo dëbimi i paralajmëruar me forcë i këtyre familjeve përbënte një ngjarje të përsëritur për komunitetet e përkatësisë Rome, apo edhe Egjiptiane, të vendosura në zona periferike, në qytetet më të mëdha të vendit. Zhvendosja e familjeve rome/egjiptiane nga parku i liqenit, e cila përpos mosrespektimit të parimeve të sipërcituara ndërkombëtare, ka përjashtuar këtë komunitet nga komunikimi, informimi dhe pranimi i zgjidhjes së ofruar me marrëveshje nga vetë anëtarët e këtij komuniteti përbën thjesht dhe vetëm një situatë dëbimi me forcë, që shkel rëndë të drejtat e tyre. Ky nuk është rasti i vetëm ku evidentohet zhvendosje me forcë e komuniteteve rome, pasi ndër

vite kanë ndodhur situata të ngjashme, sikurse me komunitetin rom pranë ish "Stacionit të trenit", në Tiranë, në zonën pranë "Pallatit me shigjeta", në rrugën e Kavajës, Tiranë, etj.

- f) Në vlerësimin e Avokatit të Popullit, zhvendosja (dëbimi me forcë) e këtij komuniteti, nuk është kryer në përputhje me parimet dhe standardet ndërkombëtare të dëbimeve të detyrueshme dhe nuk ka respektuar detyrimet e parashikuara në akte të rëndësishëm të OKB-së, Konventën Europiane të të Drejtave të Njeriut, si dhe në jurisprudencën e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut.
- g) Zhvendosja e komunitetit Rom/Egjiptian të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, të Tiranës, si një çështje me përmasa delikate të aspektit juridik dhe social duhej të trajtohej duke respektuar të drejtat e këtij komuniteti dhe duke parashtruar zgjidhje konkrete, efektive, të qëndrueshme dhe afatgjata, me qëllim garantimin e një jetesë më të mirë dhe jo përkeqësimin e saj.
Alternativat e ofruara nga ana e Bashkisë Tiranë për vetë mungesën e koherencës së tyre, mungesën e bashkëpunimit real me Bashkitë Elbasan, Pogradec, Berat dhe Devoll, si dhe pamundësinë e trajtimit të tyre në Qendrën e Emergjencave Civile, në Tufinë, Tiranë, nuk ishin zgjidhje në thelb e problematikës së familjeve të komunitetit në fjalë. Kjo mënyrë trajtimi ka ndodhur në një kohë kur, institucioni i Avokatit të Popullit prej kohësh apelon dhe rekomandon me forcë, për zgjidhje të qëndrueshme dhe afatgjata, që përmirësojnë realisht kushtet e jetesës së komuniteteve Rome dhe Egjiptiane.
- h) Problematike në këtë çështje ka qënë situata e paqartë e pronësisë mbi truallin ku ishte vendosur ky komunitet, pasi Bashkia Tiranë pretendonte se kishim të bënim me truall shtetëror, ndërkohë që vet komuniteti dhe persona pretendentë si pronarë private, flisnin për truall në pronësi private. Nga një verifikim i shpejtë nga ana e vet zyrës sonë, në Zyrën e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtëshme, Tiranë, doli se në këtë zonë kishte edhe ekzistencë të pronësisë private. Pronësia mbi truallin ku ishte vendosur komuniteti rom/egjiptian veç të tjerash lidhet edhe me ligjshmërinë e veprimeve të ndërmarra nga ana e Bashkisë Tiranë.
- i) Mungesa e informacionit dhe dokumentacionit zyrtar të kërkuar në kuadër të hetimit administrative të çështjes, ende sot e kësaj dite dëshmon mungesën e transparencës në veprimet e ndërmarra nga Bashkia Tiranë në situatën e krijuar me zhvendosjen e familjeve komunitetit rom/egjiptian të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë. Njëkohësisht kjo mungesë përbën edhe refuzim për bashkëpunim me institucionin e pavarur, të parashikuar shprehimisht në Kushtetutë, për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të individit, Avokatin e Popullit. Në të njëjtat kushte mund të cilësohet edhe mungesa e informacionit të kërkuar, nga ana e Bashkisë Pogradec.
- j) Sikurse rezulton më pas gjendja e familjeve të komunitetit rom/egjiptian, që ishte vendosur dhe më pas dëbuar nga zona e Liqenit Artificial, në Tiranë, nuk është përmirësuar pas largimit

nga kjo zonë, por përkundrazi është përkeqësuar. Rikthimi i disa familjeve afër së njëjtës zonë, shpërndarja e tyre në komunitetet e tjera rome në Tiranë, si dhe mungesa e një plani konkret për përmirësimin e jetesës së tyre pas zhvendosjes, tregon se kjo ngjarje nuk zgjidhi problematikat shqetësuese të këtij komuniteti, por i rëndoi ato, duke krijuar një rreth vicioz përsëritës të problemit dhe moszgjidhjes së tij.

- k) Avokati i Popullit përmes qëndrimit të tij proaktiv konstaton se ky është një rast i përsëritur që, përpos mungesës së një legjislacioni të nevojshëm specifik vendas, për trajtimin e rasteve të zhvendosjeve me dhunë, nxjerr nevojën imediate të implementimit të parimeve dhe standardeve më të mira ndërkombëtare që rregullojnë këtë çështje dhe që janë të detyrueshme për shtetin shqiptar.
- l) Duke folur me gjuhën e më të dobët, theksojmë se sot është koha për të gjetur zgjidhje të cilat integrojnë natyrshëm minoritetin Rom në shoqërinë shqiptare, minoritet ky që ende nuk ka gjetur paqen sociale të merituar.